

У перший день 2023 року в столичних пологових народилася 31 дитинка – 12 хлопчиків і 19 дівчаток. І одразу добрий знак – трійня! Три козаки – Матвій, Богдан та Владислав!

Зростаєте здоровими, новенькі кияни! Здоровими, щасливими та вільними під мирним небом рідної України!

Департамент охорони здоров'я міста Києва

ВІКТОР СКОРИК

2

ВАСИЛЬ КУЙБІДА

8–9

ВОЛОДИМИР
МЕЛЬНИЧЕНКО

12–13

Як Різдво Христове надає сенсу Новому рокові

Ніяке світло не існує саме собою, але завжди має джерело, від якого походить.

Дуже часто ми не бачимо цього джерела, а лише бачимо відбиття світла від предметів, які самі не є його джерелом (як місяць хоча і світиться, але не власним світлом, бо не має його в собі, але відбиває світло Сонця).

Добро так само не існує саме собою, але має своє джерело. І це джерело – в Богові-Творці. А добро людське – лише відображення того відвічного і вседосконалого блага, яке в Бозі і від Бога.

Цей образ джерела використовує Спаситель, нагадуючи, що виноградна гілка не сама собою плодоносить, але лише коли є на лозі. А без лози – засихає, бо не має сама в собі джерела, яке живило б її. “Я є лоза, а ви гілки; хто перебуває в Мені, і Я в ньому, той приносить багато плоду; бо без Мене не можете робити нічого” (Ін 15:5).

Прагнути блага та сподіватися на нього – природна властивість для всіх людей. Але властивість ця теж походить не від самої людини, а від того, що людина – образ Божий.

Відзначення Нового року – це підсві-

доме звернення людини до того, що є більшим за неї саму. Бо ані час, ані майбутнє не підвладні людині, тобто є “більші” за неї. Тому, стоячи на символічній межі, яка відділяє обмежене “сьогодні” від неосяжного “завтра” – ми саме з безкінечністю, з безмежністю, з тим, що більше за нас самих, сполучаємо сподівання на краще.

Світське новоліття нагадує мені афінський жертвник “Незаномо Богу”, згаданий в розповіді про свідчення апостола Павла перед Ареопагом:

“Павло, ставши серед ареопагу, сказав: “Афіняни! З усього бачу я, що ви начебто особливо побожні. Бо, проходячи і оглядаючи ваші святині, я знайшов і жертвник, на якому написано: “Незаномо Богу”. Саме Цього, Якого ви, не знаючи, шануєте, я і проповідую вам” (Діян 17:22-23).

У “Новому році” сподівання на краще є неясним, інтуїтивним, неусвідомленим потягом людської природи до Творця. І лише Різдво Христове дає цим сподіванням роз'яснення, усвідомленість та персоніфікує їх.

Новорічне відзначення як культурна традиція – це своєрідне доторкання до

відображеного, відбитого, розсіяного благого Невечірного світла.

Різдво Христове дає цьому Світлу усвідомленість та розкриває Його Особистісність, вказує на Джерело. Бо не просто “щось таке добре є у світі” саме собою, але є Син Божий, Сонце правдиве, і “все через Нього сталося, і без Нього ніщо не сталося, що сталося” (Ін 1:3).

Тож нехай новорічні відзначення і добрі сподівання набувають глибини через усвідомлення зв'язку історії – з Творцем і добра – з його Джерелом, предвічним Богом.

І нехай не буде навпаки, коли святкування Різдва Христового з моменту усвідомлення Особистісної Божественної присутності в цьому світі, в історії, в житті кожного з нас – перетворюється у знеособлене благопожання “щоб усе було добре”.

Бо всяке світло має своє джерело. І все може бути добре лише у зв'язку з Джерелом добра, Сонцем правди, а не “саме собою”.

Євстратій ЗОРЯ,
Архієпископ Чернігівський
і Ніжинський

ПЕРЕДПЛАТА—2023

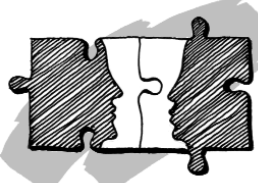
Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою Інформаційного листа № 1 (вкладка № 1) додатку до “Каталогу видань України “Преса поштою” на 2023 рік (I півріччя)” з доставкою:

1 міс. – 28,39 грн.

3 міс. – 80,17 грн.

6 міс. – 154,34 грн.

Також можна передплатити нашу газету на сайтах “Укрпошти” <https://peredplata.ukrposhta.ua/> та ДП “Преса” <http://presa.ua/>

Віктор СКОРИК

Іти до Перемоги

Прийшов новий рік, і з ним прийшли наші тривоги, турботи, тяготи війни, а разом з тим – наші сподівання, наші перемоги і віра у Велику Перемогу в цій війні проти імперії зла за свою свободу, своє існування.

пребільшення, стали легендарними і переломили весь хід війни – від оборони до наступу. Київська, Чернігівська битви, потім блискучий Харківський наступ, Лиманський казан, звільнення правобережної Херсонщини – це ті кроки до перемоги, які вже зробило наше військо.

Але треба бачити правду, що й робить наш Головнокомандувач, – попри свої успіхи, попереду ще більше роботи, значно більше: ми звільнили 40% території нашої землі, які були окуповані ворогом після 24 лютого, і 28% від усіх окупованих територій. Тобто цього року нам випадає звільнити 60% територій, окупованих від 24 лютого, і 72% – від усіх окупованих територій. Завдання величезне, надскладне, але це наш обов’язок і наша місія, яка здійснена. Адже ЗСУ набули досвіду, тому що все більше надходить зброї і набоїв від наших партнерів, тому що моральна перевага і моральний дух наших військ на порядок вищі, ніж у ворога і, врешті, головне – ми вільнолюбна нація, яка боронить свою свободу, своє життя.

Зараз протистояння на фронтах досягло своєї кульмінації в тому сенсі, що настало виснаження зброї, а головне – боєприпасів. З обох сторін. Якщо на початку широкомасштабного наступу ворог не рахував боєприпасів і щодоби вистрілював у бік наших оборонців 50–60 тисяч снарядів, то влітку – вже 20 тисяч, а зараз вистрілює 6–10 тисяч. Розрахунок на бліцкриг, коли рашисти не рахували боєприпасів, обернувся злою іронією – тепер вони вже почали рахувати, а брати нові снаряди їм, по суті, нема звідки. Їхні заводи не здатні штампувати таку кількість снарядів. Окупанти вважали, що їхні запаси невичерпні, але несподіваний для них хід війни, героїзм українського воїна і добровольця, неочікувана кремлем широка допомога Україні колективним Заходом – це ті чинники, що застали їх зненацька. Їхні заводи зараз щонайбільше можуть за місяць виробити снарядів стільки, скільки вони вистрілюють за день-два. А якраз багатотисячна кількість артилерійських систем і багато мільйонів боєприпасів до неї були головним козирем Москви у цій війні. Тепер ця козирна карта стає битою – з кожним днем і місяцем все більше битою, як і боляче битим стає військо РФ в цілому.

Тому Кремль восени, після своїх великих поразок, робив усе для того, щоб дотягнути з найменшими втратами окупованих ним раніше територій до зими. Саме для цього було поспіхом мобілізовано 300 тисяч штук гарматного м’яса (насправді більше – десь до 400 тис.). Щоб зупинити наступ ЗСУ, чого б це не коштувало Москві. Певною мірою їм таки вдалося загальмувати наступальний порив ЗСУ – ми “за ціною не постоїм”: ціною життя десятків тисяч одиниць біомаси, яку вони загнали на фронт.

Читає пам’ятає, що я ще тоді спрогнозував розрахунок командування московського війська на зиму, на її (фігурально) улюбленого генерала Зиму. І вони це

зробили. Сотні ракет, дронів – хвиля за хвилею – масовано полетіли на наші міста і, насамперед, на наші енергетичні об’єкти. Заморозити, виснажити, залякати – ось мета і останній козир, який намагається використати ворог. Применшувати цю небезпеку не варто, і Залужний про це теж сказав відверто, бо сувора правда мобілізує, а солодка брехня і пропаганда – шкодять необхідній мобілізації зусиль для подолання цієї небезпеки. Правдиві його слова про воїна, якого дуже турбує те, що його сім’я, його рідні у небезпеці, без тепла, світла, зв’язку... І це шкодить війську. Це шкодить економіці, послаблює її, збільшує витрати і збитки. Залужний не приховував, що 75% ефективності роботи ППО – це добре, але навіть якщо 2–3 ракети чи дрони досягають своєї мети, це завдає колосальної шкоди. Тому, по-перше, потрібно більше систем ППО, негайно. Всіх систем, але сучасної, новітньої – найбільше. Це почули на Заході. Прийнято рішення про надання ЗСУ систем PATRIOT. Раніше почалося постачання надновітньої системи IRIS, а також NASAMS, а також багато інших різних систем ППО. Йде інтенсивна робота щодо організації інтегрованої системи роботи ППРО України, як єдиної системи, автоматизованого ведення вогню, пріоритетності цілей, оптимізації вибору конкретної пускової установки для виконання задач у конкретному місці і конкретний час.

Останні дні, від Різдва до сьогодні, ворог щоденно й невпинно проводить терористичні дронно-ракетні атаки на міста України. І вдень, і вночі. Але переважно ці атаки націлені на Київ – найбільше, а також на Дніпро. Чому? Московія мислить своїми категоріями, судить по собі. Вони б’ють по “центру прийняття рішень”, тобто по столиці, а також по Дніпру – місту, де зосереджені основні промислові олігархи, які є акціонерами і бенефіціарами чинної влади у Києві, щоб “принудити єйю к міру” на своїх умовах.

І ось тут знову системні помилки Кремля. Україна вже значно відійшла від московських лекал існування, вона живе в істотно інших системах координат, де є вісь демократії – де народ не німий і тисне, направляє роботу державних органів, навіть якщо їм цього не хочеться, але якщо прагнеш бути у владі й надалі, то змушений дослухатися суспільної думки; вісь децентралізації, тобто свободи дій на місцях у межах закону, я б її назвав **пиксельною системою**, коли кожна локація має власне значення і водночас кожна з них вбудована в загальну систему, що надає всій системі гнучкості, маневреності, мобільності і пластичності, а отже чіткості і множини степенів стійкості; і координата всенародного державного патріотизму, який під час війни природно набув форму народного націоналізму.

У цій системі координат все більше живе все суше в нашій державі, у всіх сферах – в політичній, в суспільній, в економіч-

ний, у військовій і навіть в енергетичній.

Тобто політик, хоче він того, чи не хоче, змушений, так чи інакше дослухатися до суспільної думки, якщо він не камікадзе. Олігарх зважає на те, що час його олігархії потроху закінчується, тому, щоб утриматися на плаву, він стає інкорпорованим у нову систему економіки і права.

Щодо військовиків, які традиційно є найконсервативнішою гілкою держави, то тут стався феномен: наша армія – це вже зовсім не совок, це зараз чи не найпрогресивніший суб’єкт нашої держави. Чому так сталося? Тому що наше військо – перше народним, не державним, тим більше не імперським, не ордою, як в Московії. Наше військо – плоть від плоті своє, народне. Наше військо – це авангард всього народу, який став у бій з імперією зла.

Першими, хто кинувся у бій з бліцкриговим ворогом, були саме добровольці – найкращі з найкращих в нашому народі, цвіт нації, це й інтелектуали, й майстри мистецтв, філософи, високошолі айтишники, математики й гуманітарії, фізики і лірики, слюсарі й токарі, тесляри й станочники... Ні, вони не сміливці, бо на війні страшно, а особливо, якщо є сім’я, діти. Вони – люди. Вони відповідальні за свій народ. Так, і вони – герої. І саме у нашому війську добре спрацювали ці три координати нашого буття в Україні. Тому наше військо майстерне, героїчне, креативне, не кондове, а, навпаки, гнучке, мобільне та ініціативне. Вони – **пиксельна інтегральна система**. Кожний – індивідуальність у гнучкій взаємодії з усією системою війська. Тому воно зупинило ворога на початку, тому воно зараз переможне. І наші офіцери теж у цій системі координат сформувались і набули досвіду та професійної наснаги. Великим бонусом для багатьох з них став досвід війни, що почалась у 2014 році. Тут, як мовиться, не було б щастя, та нещастя допомогло.

А тепер і про енергетиків. Бо енергетики зараз теж на передовій, і від них залежить успіх в нашому протистоянні терору ворога. Ми всі пережили блекаут, ми всі свідомі того, що тут теж передова фронту – енергетичного фронту, який нам нав’язав ворог. І ось тут теж на наше благо працює те, що ми вчасно сформували бодай основні контури тієї системи координат, про яку я говорю. Під тиском обставин наші енергетики змушені були переходити від успадкованої совєцької надцентралізованої системи до, знову ж таки, **пиксельної інтегрованої системи** – гнучкої, пластичної мережі з множиною самостійних об’єктів, суміжних і водночас запаралелених, які є стійкими не тільки під ракетними ударами, а й збоями та стрибками напруги, тобто знову нещастя примусило збудувати нову за суттю систему, значно ефективнішу і сучаснішу (в тому числі за допомогою і поставками наших партнерів), більш того, значно економічнішу і маневренішу.

Крім того, на ППО сподівайся, але й пасивні методи захисту системи теж вагомий чинник протистояння ракетно-дроновим ударам. Це й те ж розосередження об’єктів, бруствери, маскування, сітки, “мангали”, засеречення локацій, їх множинність тощо. І, так, до енергетичного захисту масово долучилися і всі інші суб’єкти господарювання – під-

приємства, установи, торгівля, ОСББ, приватні домоволодіння тощо – всі вони закупили генератори. Так це і працює – ми всі разом, тоді ми непереможні.

Треба сказати, що нам і Небо допомогло, дало час підготуватись: рекордно високі температури серед зими – це саме те, що нам зараз потрібно. Морози будуть, і вже незабаром, тоді неминуче імперія зла спробує використати свій терористичний шанс. Це буде тестуванням того, наскільки ми встигли підготуватись до цього, наші енергетики, наші ППО, чи надійшли ще нам необхідні системи від партнерів (а цю інформацію, цілком слушно, замовчують останнім часом). Ми бачимо, що ефективність наших протиповітряних сил в обороні стаціонарних об’єктів поступово зростає, від 60% дійшли до 70%, потім до 75–80%, і навіть 85–90%, а саме в Києві бувало і 100%. Але, як говорять наші військовики, майстерність зростає, боєприпасів так-сяк достатньо, але бракує саме кількості систем. IRIS і NASAMS вже дають 100% влучання, але навантаження на ці системи критичні з-за інтенсивності стрільби під час масованих атак, що навіть примушує перезаряджати системи посеред бою, чого взагалі ще не було ніде і ніколи в історії застосування цих систем. IRIS (середньої дальності) – взагалі новітня система, і Україна єдина країна, яка має саме таку систему; а NASAMS – так, вони були в боях, але такої інтенсивності бою їм до цього часу і не снилося.

Було б добре, про це говорять і наші західні партнери, а наші генерали це ще краще розуміють: саме зараз потрібно не втрачати наступального імпульсу Українського війська. Але що для цього потрібно, вже раніше відповів генерал Залужний із властивою йому прямоотою: нам потрібна зброя – бодай 300 танків, 600–700 БТР та 500 артилерійських систем. А ще гостріше і більше нам потрібні боєприпаси. Зрозуміло, що це зробити неможливо у короткий час. Європа і світ зовсім не був готовий до такої війни. Але й Москва аж ніяк не очікувала такого українського війська і того непробивного опору, який перейшов з часом у визвольний наступ. Залужний не говорить, що такого наступу ЗСУ не буде, більш того, він говорить, що такий наступ готується. А де і як, то вже інша справа. І тут не тільки справа у воєнній таємниці, а в пошуку оптимальних умов, часу і напрямків – залежно від багатьох чинників (в тому числі погодних). Якщо хочете мій прогноз, то зимовий наступ ЗСУ буде неодмінно. І за вже доброю традицією, він буде несподіваний і різкий. Предумовами для успішності такого наступу є створення множинності загроз, у різних локаціях і напрямках, точний розрахунок обставин і пиксельна тактика, координація та власний кретив всіх частин і підрозділів у наступі.

Насамкінець мій прогноз на цей рік. Цей рік буде роком здобуття нашої Перемоги. Ні, абсолютної перемоги ми не здобудемо. Це навіть не тільки не під силу, а й витратно і недоцільно. Бо ця наша Перемога (рано чи пізно – я думаю, скоро) збудить процеси розкладу імперії зла зсередини, і вона сконає навік.

Нам своє робити – йти до Перемоги, любити свою Батьківщину і вірити в ЗСУ!
Слава Україні!

Головні підсумки трагічного і героїчного 2022 року вичерпно, конкретно і по-військовому лаконічно підбив Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний у соцмережах. Ось перші два підсумки – ключові:

1. Збройні Сили України та інші складові Сил оборони звільнили 40% окупованих після 24 лютого територій та 28% від всіх окупованих Росією територій.

Звільнення правобережної Херсонщини довело загальну площу деокупованих територій майже до 40 тис. кв. км.

На сьогодні Україна продовжує стримувати ворога на сухопутній ділянці загальною протяжністю 3786 км, у т. ч. активна лінія фронту з агресором складає 1500 км.

2. Упродовж 2022 року знищено понад 100 тис. осіб особового складу, 3 тис. танків, 6 тис. бойових броньованих машин, 2 тис. артилерійських систем, 420 систем залпового вогню, близько 300 бойових літаків, 170 вертольотів протівника.

Від початку бойових дій тільки угрупованням Повітряних Сил ЗС України всього знищено 1893 повітряні цілі. Крім того, частину цілей було збито силами та засобами інших видів (родів) ЗСУ та інших складових Сил оборони.

І головний висновок та прогноз Головнокомандувача:

Щодня ЗСУ б’ються не тільки за Україну, але й за близьку нам по Духу Європу, за збереження миру, безпеки та свободи у всьому світі.

Ми обов’язково Переможемо! Слава Збройним Силам! Слава Україні!

Отже, Валерій Залужний без еківоків, без пропагандистських трюків, характерних для багатьох політиків, сказав чітко і ясно, як є в реальності.

А є так: минулого року наше військо, разом із бійцями тероборони, виконали колосальну роботу, завдяки своїй майстерності та героїзму! Вони спочатку зупинили ворога, коли всьому світові здавалося, що це абсолютно неможливо, потім нав’язали позиційні оборонні бої ворогу, вигравши час, доки підійшли перші вагомі допоміжні, рятівні поставки від наших партнерів – зброї і боєприпасів. На той час розрив у технічному оснащенні та забезпеченні військ – нашого і ворожого – був не просто кратним на користь ворога, він різнився на порядок, у 10 і більше разів.

Нам потрібно було вистояти цей час, виграти його, опанувати нову зброю і вже потім підготуватися до майбутніх операцій – до визвольного наступу на нашій землі. І ось коли ми вистояли, коли наше військо адаптувалось до війни, коли нарешті почала підходити суттєва допомога наших партнерів, тоді й стали можливими ті визвольні операції, які, без

Український прапор на Непалі

Приємна звістка з Непалу. На новорічні дні ще одна оптимістична нотка — наш прапор мої непальські друзі знову піднімуть на тій горі, яку навесні 2015-го я назвав Горю Героїв України. Звісно, що на шквальних вітрах на такій висоті навіть прапор з металу недовго протримається. І я намагався (майже щороку)

оновлювати його. Але ось вже три роки не мав такої можливості. Зате цієї весни новеньке полотно, котре зміг передати, мої непальські друзі знову встановлять на Горі Героїв України, підтримуючи боротьбу українців зі світовим злом!

Валентин ЦЕРБАЧОВ

Незборимість культурної самобутності

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук,
заслужений професор Львівсько-
го національного університету
імені Івана Франка

Кожна людина, прощаючись із 2022 роком, оцінювала його, викристалізувала свої бажання на 2023 рік. Моє переконання: 2022 рік — це час жорстокого випробування та утвердження у свідомості українців і світової громадськості величчя та незламності українського національного духу, переконання у Перемозі над одвічними московськими ворогами, які безпрецедентно руйнують створену людською творчою працею соборну, демократичну Україну. Незборимість української волі та культурної самобутності призведе до розпаду найзлішої неонацистської російської імперії, мутанти якої мивають людською кров'ю нашу рідну землю.

Для переконливої Перемоги над варварами потрібно у 2023 році здолати не лише московських кровопивць, які ведуть генцидну, терористичну антиукраїнську та антиєвропейську війну, а й внутрішніх колаборантів, зрадників, що, на превеликий жаль, пробралися на різні шаблі влади в Україні та підступно продають українські національні інтереси Московії. Справедливість має запанувати у кожній клітині державного і суспільного організму.

Українські національно-духовні цінності мають насамперед запанувати в оточенні Президента Володимира Зеленського, якого, завдяки мужності і героїзму Збройних Сил України, високо цінують у світі. Але не треба під гаслами про єдність у суспільстві заради захисту України від путінських рашистів хитромудро готуватися до наступних виборів Президента. Вгамуйтеся! Спочатку треба виграти війну, врятувати Україну, подолати корупцію, якою просякнуті шаблі влади, а потім іти на вибори. Оберуть Зеленського, то буде він Президентом, а не оберуть, то кінець світу не настане. Головне, щоб прийшла до влади національно гідна

Людина, яка дбатиме про відбудову зруйнованої України, розвиток української національної освіти, щоби українська мова запанувала скрізь — від дитячих ясел, садочків, шкіл, коледжів, ліцеїв, вищих навчальних закладів — до Офісу Президента; щоби засоби масової комунікації працювали на засадах україноцентризму. Хіба це по-державницькому — вимкнути мовлення “Еспресо”, “5-го каналу” і “Прямого” з цифрової мережі Т2? Працівники цих телеканалів подають правдиву інформацію, справедливо реагують на негативні факти, події, явища, про які замовчують інші ЗМІ. Адже під час війни з одвічними московськими ворогами в інформаційно-гуманітарному просторі України має панувати Правда, яка ґрунтується на українських національних інтересах.

Прикро, що звідкись взялися інтригани, які всілякими способами принижують гідність політичних, громадських діячів, які займають чіткі українські державницькі позиції, потужно допомагають нашим військовим і можуть бути опонентами на президентських виборах.

В інтересах безпеки українського суспільства потрібно на решті повернути Православній Церкві України Києво-Печерську і Почаївську Лаври, де гніздяться московські батюшки, які всілякими способами підступно отруюють свідомість вірян, налаштовуючи проти незалежності України, заохочують підтримувати кремлівських узурпаторів. Чи це розуміють народні депутати Верховної Ради і сам Президент?

Кожна чесна українська людина хоче, щоби у 2023 році запанував справедливий мир — щоби московські загарбники відшкодували все зруйноване, щоби зарубіжні партнери й надалі потужно допомагали Україні здобути Перемогу. Високий моральний дух добротності має панувати в кожній українській суспільній, державній клітині. Тоді, безперечно, Україна буде в ЄС та НАТО, розквітатиме в сузір'ї цивілізованих країн світу.

“Кримська світлиця”: 30 років боротьби за український Крим

31 грудня 2022 року виповнилося тридцять років від дня заснування першої і єдиної в Криму україномовної газети “Кримська світлиця”. Через російську окупацію Автономної Республіки Крим та м. Севастополя в 2014 році редакція газети змушена була евакуюватися до Києва і відновила свій випуск у 2016 році.

З нагоди ювілею в “Укрінформі” відбувся публічний захід “Кримська світлиця — 30 років: боротьба за Український Крим триває”.

Вітаючи гостей, головний редактор видання Андрій Шекун зазначив: “Українці Криму завжди є носіями української ідентичності, української державності в Криму, навіть в період тимчасової окупації. Майбутнє Українського Криму неможливо уявити без кримських українців, без їхньої національної самосвідомості та самоорганізації. І наше українське видання “Кримська світлиця” — це не тільки символ українців в Криму, це зброя, яка захищає Крим та зброя, якою треба вміти користуватися для розвитку Кримського півострову, — це зброя, що формує державну політику та згуртовує навколо кримчан. Важливо завжди берети цю зброю та зміцнювати її міць”.

Редактор ознайомив присутніх із тематикою публікацій, які постійно присутні на шпальтах газети з часу відновлення випуску в Києві. Це матеріали на підтримку бранців кремля, українського спротиву та української ідентичності на окупованих територіях, захисту національної культурної спадщини, української церкви в Криму; що розповідають про утиски окупантами української мови та лінгвіцид українськомовної освіти, про історичні віхи, що пов'язують Крим з Україною. Значна частина публікацій присвячена діяльності Райової Ради Українців Криму і експертної мережі “Кримської платформи”, які розробляють стратегію деокупації півострова. Також неабияка увага журналістів газети прикута до перебігу російсько-української війни та кримчан, які воюють у лавах Збройних Сил України.

Перший заступник Держкомтелерадіо України і голова ОУН Богдан Червак повідомив, що редакція газети завжди була осеред-

ком українства в Криму. Він констатував, що до 2014 року українська влада не приділяла належної уваги “Кримській світлиці” та українській культурі на півострові загалом, що стало однією з причин анексії Криму.

“Свого часу ОУН тісно співпрацювала з редакцією газети “Кримська світлиця” у Сімферополі. Газета публікувала чимало матеріалів про національно-визвольний рух, зокрема про діяльність похідних груп ОУН у Криму. Ці публікації засвідчували, що українці ніколи не припиняли боротьби за Український Крим, вважали його невід'ємною частиною Соборної України. “Кримська світлиця” неодмінно повернеться у Сімферополь і це буде видимий знак того, що українці стали господарями у своїй державі, в тому числі у Крим”, — зазначив Богдан Червак.

Голова Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко зауважив, що видання ніколи не працювало у комфортних умовах, утім саме це і загартувало команду журналістів, яка з початком великої війни посилила інформаційний опір роспропаганді. Він додав, що НСЖУ завжди висловлювала солідарність колегам і продовжить це робити надалі. Окрім того, голова НСЖУ представив посібник та поради для журналістів “У фокусі — Крим”, що створені на основі матеріалів і досвіду кримських колег за ініціативи секретаря НСЖУ Миколи Семена.

Колишній політв'язень кремля і заступник головного редактора “Кримської світлиці” в 1992–1993 роках, заслужений журналіст України Микола Семена розповів про своє бачення щодо майбутнього інформаційного простору деокупованого Криму.

“Російськомовні газети, які

підтримували окупацію Криму, мають бути негайно закриті, українізація Криму має бути тотальною і дуже активною. І в центрі цієї інформаційної бульбашки, яка існуватиме в Криму, я бачу “Кримську світлицю”, вона повинна стати головною суспільно-політичною газетою на півострові, порушувати питання українізації, української освіти, реінтеграції Криму в українське суспільство”, — переконаний Микола Семена.

Про те, що українська преса повинна заходити в український Крим разом зі Збройними Силами України, говорили й інші учасники заходу. Адже важливо, щоб громадяни на деокупованих територіях одразу потрапляли в український інформаційний простір, одразу мали поради про свої дії, права та обов'язки після звільнення тощо.

“Крим потребував і потребує сприяння розвитку україномовного інформаційного простору. “Кримська світлиця” — це Український прапор в Українському Криму! Тому саме зараз час зробити все можливе, щоб український воїн зайшов до Криму не тільки зі зброєю, вичищаючи нечисть, а й зі зброєю, яка мусть повернути душі людей додому, до України!” — зазначив представник Крайової Ради Українців Криму Сергій Ковальський.

Своїми думками поділилися також представник Уповноваженого із захисту державної мови Андрій Вітренко, в. о. Постійного Представника Президента в АР Крим Денис Чистяков, заступник Постійного Представника Президента України в АР Крим у 2006–2007 рр. Олександр Левченко, кандидат історичних наук Андрій Іванець, голова Ради ветеранів Криму при КРУК Сергій Вікарчук та інші спікери, зокрема, автори та колишні співробітники газети.

Нині “Кримська світлиця” видається коштом громадськості. Засновниками видання є Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка та громадська організація “Кримський центр ділового та культурного співробітництва “Український дім””. Усі номери газети в Pdf-форматі можна завантажити з вікісховища в будь-якому куточку світу, зокрема, і на тимчасово окупованій території Кримського півострова.

Євген БУКЕТ
Фото Валентина Вілорі,
АрміяInform

Іван ВЕТРОВ,
м. Рівне

Хотілося трохи зупинити час на Міжнародний день волонтера, але не вийшло. Напевно, на все своя пора. Уже й сплив рік – такий короткий для нормального життя. Хочу написати кілька слів про тих, хто завжди поруч, хоч це не означає, що всі фізично поруч, але думками, бажаннями, діями... – поруч.

Понад 300 днів наші хлопці, наші Герої боронять рідну землю, боронять нашу тисячолітню історію, мову й культуру, нашу духовність, нашу відчайдушність і терпимість. Багато наших Героїв віддали за це своє життя. Вічна їм слава!

300 днів волонтерського фронту

Юрій Новак, інші педагоги Рівненської малої академії наук, Рівненського міського колегіуму та інших закладів.

Потреби ми координували з обласною військовою адміністрацією, іншими волонтерами та безпосередньо з бійцями ЗСУ.

За першим дзвінком головний лікар міської поліклініки № 2 Олег Шрам брав помічників і їхали сортувати ліки; таку ж справу допомагала робити фармслужба Рівненської обласної лікарні, яку очолює Іван Полохович.

Директор фірми “Промінструмент” Валерій Сладковський на прохання допомогти з вантажним автобусом відповів без вагань “Будь ласка”, чи потрібно було їхати на Київщину, Чернігівщину, чи в Миколаїв.

Завдяки директору Навчального центру “Гранд” Борису Петрушину для ЗСУ скеровано понад 20 комплектів тактичної форми, 10 плитоносок та іншого спорядження на 70 тис. грн.

Дякуємо німецьким волонтерам, від яких за допомогою капітана поліції Лариси Степанюк та волонтерки Оксани Вовчик мали змогу забезпечити пожежників Макарова, Бучі, Ірпіня, Бородянки, Чернігова спеціальним одягом та шоломами.

Незабутня радість від пасхальних подарунків бородянців, макарівців, андріївців, липівців та інших навіть на попелищах

для тероборони Бучанського району, бійцям у Миколаєві, Нікополі та інших міст, внутрішньо перемішеним особам на Рівненщині. Продуктами харчування також допомагали Ігор Ніколайчук (“Гошанські ковбаси”); Галина Вовчко (“Гаяр”, Деражне).

Дякуємо за сприяння з палим керівнику фабрики нетканних матеріалів Богдану Гапюку; Павлу Юсюку – за харчування внутрішньо перемішених осіб.

Нам допомагали: друзі з Франції – Мішель Фортунато разом зі своїми акторами аматорського театру та іншими мешканцями маленького містечка на заході Анснї; Володимир та Тетяна Лукашевичі Англії; Ярослав Заронь зі своїми колегами з Польщі; Віра та Богдан Боднаруки від імені українців з Чикаго – членів Товариства української мови імені Тараса Шевченка. Завдяки їм ми передали війнам ЗСУ тепловізори, оптичні прилади, рації, ліхтаріки, генератори, павербанки, багато електроприладів та інструментів, саперних лопат, інженерно-тактичного спорядження, обігрівачів, продуктів харчування, ліків та іншого.

Окрема гордість за моїх вихованців – випускників Рівненської української гімназії. Сашко Вертипорох, який живе і працює в Лондоні, з першого місяця й по цей день, до і після роботи, зранку і пізно вночі вишукує потрібне для ЗСУ тактичне спорядження й переправляє в Україну. Окрім того, особисто закупив на понад 100 тис. грн. Також, дякуючи Олександрю, ми допомогли одягнути 300 чоловіків тероборони Бучанського району, с. Шпильки, яку очолював мій друг, світлої пам’яті Віктор Огнев’юк, який вболівав за кожного свого добровольця. Добровільно, за першої потреби надавали допомогу Денис Неділько,

Андрій Гордієвич, Алла Мигай, Оксана Піголь, Аліна Безрук, Ірина Кравець. Ілля Пальчевський майже щодня упродовж кількох місяців перераховував по 1 тис. грн (закуплено генераторів, тактичного спорядження, інструментів, ліків, продуктів харчування та ін.). Євгеній Осипчук, який мешкає у Швеції, до виснаження супроводжував гуманітарні вантажі до українського кордону, а звідси забирив сім’ї з дітьми, що вимушено покидали Україну, й часто один (мало хто знав шведську мову), без сну цілими днями, перекладав мігрантам на поромках. Валерій Голобородько, проживаючи у США, теж веде свій фронт, весь час допомагає ЗСУ, забезпечуючи транспортом, каретами швидкої допомоги та іншим. Упевнений, що всі випускники, хто зі зброєю в руках, хто на волонтерському фронті, хто в теробороні, захищають рідну країну. Долучилися й учителі гімназії.

Важливою акцією стало забезпечення необхідними ліками (тут наголошую – саме на запита) українських лікарень міст Миколаєва, Сум, Рівного, Києва упродовж липня-жовтня на суму понад 50 тис. євро, що стало можливим завдяки сприянню німців та українців у Німеччині: Мартіни Герхардт і Маргарет Зінсер з організації “Фармацевти без кордонів”, Норберта Фішера із Sana-Klinikum Lichtenberg за ініціативи Юлії та Костянтина Левіт, Богдана Прищепи (благодійної організації “Твори добро”).

Дякуємо Наталії Ветровій, Наталії Зацьчинській та інструкторам гуманітарної місії США в Україні Global Response Management за навчання членів територіальної оборони основам тактичної медицини. Їх досвід був дуже корисним. Завдяки Ukraine Volya Foundation в партнерстві з Novi Community, безпробуктової американської організації, ми організували тренінг для допомоги батькам в роботі з дітьми, які мають травми війни.

Дякуємо кожному благодійнику, хто допомагав волонтерському штабу й тим самим сприяв наближенню перемоги. Кожному з вас висловлюють щирю вдячність бійці ЗСУ.

Свій фронт тримали учасники акції “Напиши лист солдату”, у якій взяли участь понад 500 учнів. Розподіливши, їхні листи відправили на передову, аби у вільні від бойових дій хвилини надихнути героїв дитячою вірою в ПЕРЕМОГУ!

Вдавалося також допомагати іншим спонсорам у Рівному, Києві, Житомирі й віднайти для них необхідне тактичне спорядження.

Кожен із членів правління товариства “Просвіта”, міські та районні об’єднання усі ці місяці усіляко допомагали обороні України.

Віriamo – це наближає нашу ПЕРЕМОГУ!

Слава ЗСУ!

Р. С. Звісно, когось тут і не згадав, але це не применшує їх внеску в загальну справу.

Кожен має свій маленький фронт, у межах своїх бажань і можливостей – це наш святий обов’язок перед тими, хто на фронті, і перед тими, хто вдома, бо Україна у нас одна.

Понад 300 днів ми щодня допомагаємо нашим захисникам. Мережа волонтерів утворилася досить швидко, головне в ній – довіра й оперативність. У перший день створення просвітнянського волонтерського штабу сприяння обороні України до нас одразу звернулися добровольці Олександр Андреев, Олександр Мазур, Віктор Малиновський, Євгеній Малиновський, Любов Омельчук, Ігор Омельчук, Наталія Хомеча, Володимир Тимчук, Андрій Малога, Олександр Оніпко, Анатолій Задоянчук, Петро Куделя, Валерій Морозюк, які, мов мурахи, зранку розбігалися по місту на закупки, аби до вечора відправити на передову необхідні продукти, воду, гігієнічні засоби, ліки, перев’язочні матеріали, павербанки, батарейки, згодом – будівельні матеріали, інструменти, болгарки, молотки, молоти, лопати (у тому числі саперні), бензопили, обігрівачі, набори ключів і багато іншого. Далі були завантаження / розвантаження вантажівок, бусів, вагонів, пакування харчових пакетів. Були раді придбати відносно дешево б/в тактичний одяг та взуття, які тоді привозили до Луцька. Допомогали безвідмовно також Ольга Омельчук, Любов Лівандовська, Алла Тимошук, Ірина Юркевич, Валентина Подік,

власних будинків, а нам було важко стримувати душевний щем. Гостинці допомагали готувати Олександр та Наталія Андріюки (“Мізочпродукт”), котрі без вагань відвантажували м’ясну продукцію та сотні смачних пасок і ковбасок, окрім цього й

Лариса ТКАЧ,
членкиня Ради ВУТ “Просвіта”
імені Тараса Шевченка

Життєвий шлях ювілярки, присвячений освітянсько-просвітнянській справі, неспростий, проте яскраво свідчить – людина сама творить свою долю. Опіраючись на два крила – освітянську і педагогічну діяльність, вона впевнено робила свою справу – творила і перетворювала світ, щоразу переконуючи громадськість у любові до України, її мови, культури, широкій вірі в Бога. Посвячуючи в тонкощі учительської професії все нових і нових вихованців, росила справжніх людей, здатних гідно продовжити славу династії сучасних педагогів. За цей час, щоразу віддаючи частинку себе, своїх знань і умінь, свого душевного і професійного запалу і неспокою, фахово підготувала не одне покоління майбутніх фахівців.

Сьогодні вона щаслива жінка, успішний управлінець, відома громадська діячка, але цей статус – це десятиліття сімейних турбот та освітянської праці – від учительки та заступника директора в рівненській школі № 23 до завідувачки методкабінету й заступниці начальника міського управління освіти. У рівненській освіті Катерина Іванівна – знакова особистість, адже в команді однодумців створювала нову освітню мережу в 90-их, вносила дух українства у виховну систему через програми розвитку й масштабні патріотичні проекти, через уроки духовності й християнської етики. І сьогодні освітяни йдуть до неї за мудрою порадою і цінують її людяність, дівість, справжність. Звання “Відмінник освіти України”, “Гордість міста”, “Жінка року”, медаль “Будівничий України” Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка – заслужені визнання ювілярки.

З українським серцем і широкою душею

Що допомагає людині створити її найкращу долю? Батьки з їхньою безумовною любов'ю та мудрістю? Земля, яка народила й надихає? Учителі-наставники? Люди, які зустрічаються на твоєму шляху? У долі нашої героїні багато Божого промислу, адже, як стверджує вона сама, Господь дарував їй найкраще: мудрих батьків і людей на життєвих стежках, гарну родину й улюблену роботу. Можна і треба додати інше в її історію: розумна, наполеглива, сильна, переконлива, творча, ця дівчина із поліського села вишувала свою долю сама. Сьогодні життя цієї жінки – це полотно успішної людини з українським серцем і широкою душею.

Катерина Іванівна Сичик народилася в селі Глибочок у мальовничому Березньківському краю. І донині вона тепло згадує батьківську хату, стежка до якої вже заросла густими споришами, але рідна сторона зірває серце жінки світлим спогадом. І сьогодні Катерина Іванівна часто цитує свого батька, чий слова сповнені отої сільської життєвої мудрості, що вражає не менше, ніж афоризми мудреців. Він навчив її читати Святе письмо і любити книжку, тому в сільській бібліотеці нею було прочитано все найцінніше.

А потім були студентські роки

На життєвому календарі Катерини Іванівни Сичик, голови Рівненського міського об'єднання товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, заступника голови Рівненського обласного об'єднання “Просвіта” імені Тараса Шевченка, заслуженої працівниці освіти України – світла ювілейна дата – 65 років від дня народження.

в Дубенському педучилищі і в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, учителювання в сільській школі. Служінню освіті Катерина Іванівна ніколи не зраджувала, тому вчительська доля впевнено вела її до освітянських вершин, а інша, жіноча, – подарувала люблячого чоловіка й материнське щастя. Молода сім'я Сичиків, переїхавши до Рівного, збудувала тут за тишну родину, яка з роками наповнилася шебетанням дітей та онуків. Ірина і Юрій – справжня мамина гордість, а Марійка, Матвійко і Мирончик – найбільша любов бабусі.

Та найбільша її гордість – міст між освітою і просвітою, який буде натхненно і з любов'ю, бо в цих словах не тільки спільний корінь, але й місія: нести світло, знання в наш спільний український дім. Міська “Просвіта”, яку Катерина Іванівна Сичик очолює вже майже два десятиліття, є невід'ємною частиною її духовного життя. Завдяки патріотичним ініціативам пані Катерини просвітнянський рух у Рівному став силою, що пробуджує та об'єднує, бо головна просвітнянка міста (так з любов'ю її називають однодумці) не тільки невтомно генерує ідеї, а й невтомно знаходить усі необхідні ресурси для їх втілення. Заради України, задля Перемоги!

І наполегливості і цілеспрямованості можна позаздрити. Жінка-лідерка, велика патріотка України, мудра педагогиня та просвітнянка. Її громадська праця є прикладом для просвітнян і міс-

тян, що іноді вражає та надихає не шкодувати ні сил, ні часу заради України та її успішного майбутнього. Джерело просвітнянських ініціатив. Вона була серед перших освітян, хто починав національне відродження в школах Рівного. Під її керівництвом підготовлено міську програму національно-патріотичного виховання учнівської молоді “Ми – рівняни”. З ініціативи Катерини Сичик стали традиційними загальноміські заходи з відродження і становлення української мови, історії, культури, вшанування Героїв Крут, річниць голодомору та створення Української Повстанської Армії. Завдяки старанням та наполегливості Катерини Сичик відбулися системні зміни щодо наповнення виховного процесу навчальних закладів національним змістом.

З 2003 року завдяки активній організаційній роботі було створено 77 первинних просвітнянських осередків, в яких налічується 1500 членів. Вона очолила Рад міського товариства в яку ввійшли найбільш активні просвітняни міста. За час перебування на посаді, було створено музей-бібліотеку “Просвіти” Рівненщини, засновано “Парк Просвіти”, започатковано учнівський конкурс повстанської та стрілецької пісні “Червона калина”, проведено масштабні заходи до 100-літнього ювілею “Просвіти”, учнівський ланцюг до 80-ї річниці Злуки УНР та ЗУНР, збір коштів на будівництво Тарасової церкви, свято Майдану Просвіти. З ініціати-

ви Катерини Сичик в усіх просвітнянських осередках шкіл та дошкільних закладах проводяться заходи до Дня “Просвіти”. У такі дні місто розквітає вишиванками, піснями та українським словом.

За сприяння міської “Просвіти” щорічно проводиться відкритий урок на Майдані Незалежності, приурочений Дню Соборності України; фестиваль шкільних вертепів “Нова радість стала”; пошукові учнівські експедиції “Просвіта сіяла світло” та “Шляхами УПА”; акції “Подаруй книгу ровеснику зі Сходу” та різдвяні подарунки української книги для жителів звільненої Харківщини; курси української мови “Філіжанка мови по-рівненськи” для внутрішньо переміщених осіб зі сходу України. За її сприяння та підтримки міської влади тричі було прийнято делегації дітей зі Сходу України.

Сотні заходів, спрямованих на відзначення визначних історичних дат, вшанування пам'яті великих українців, збереження та розвитку української мови, утвердження державності! А зараз, у воєнний час – волонтерство, наближення Перемоги”.

І хоча відчути радість від гарних подій через війну по-справжньому ми не можемо, та від душі бажаємо нашій дорогій імениниці насолоджуватися найвищою цінністю – життям.

Просвітнянська громада Рівненщини вінує вас, високодостоїнна і глибокоповажна Ювілярко! Віримо, що свої знання, багатий життєвий досвід, творчість, позитив і любов ви даруватимете прихильникам вашого таланту людинолюбства і готуватимете достойну зміну послідовників, аби факел “Просвіти” зорів дороговказом ваших здобутків і Великої Перемоги! Натхнення вам, Катерино Іванівно, нових ідей і проєктів, шляхетних просвітнянських справ на славу Богу й Україні!

Про Заставну дізнаються в Швейцарії та Італії

Світлана МАСЛОВСЬКА

Зустрітися з італійцем, відомим радіожурналістом Швейцарського радіо Джанлуїджі Донеллі – мрія багатьох представників ЗМІ, але колега вибрав саме Заставну. Не сам, звісно... З нашого містечка та й загалом із Буковини в Італії багато земляків і землячок, котрі там живуть і працюють, створюють громадські організації, передають пожертви в Україну та популяризують українство. Одна з них – Галина Бондарук, яка є просвітнянкою за кордоном (разом із однодумцями створили бібліотеку української книги, де з нею познайомився італієць, що працює на Швейцарському радіо). Вона й погодилася поїхати в Україну з журналістом як перекладачка, попередивши про це представників заставнівської “Просвіти”. Тож їхнє відрядження розпочалося в Заставні, а далі – Чернівці, Київ, Львів...

Синьйора Джана цікавили найрізноманітніші теми... Оскільки саме в той день, коли “Заставнівська волонтерська сотня” просвітнян нашого округу збиралася, аби завантажити машину з домашньою їжею-подарунками воякам до Свята Миколая, то перша зустріч відбулася на подвір'ї сотника Марії М'якоти. Журналіст спілкувався з волонтерами, цікавився їхньою біографією, участю у просвітницьких заходах, зв'язками з передовою, а ще – рецептами буковинських

страв, ковтаючи слинку, захоплено не відходив від копченої риби та пастроми, вражений тим, як усі злагоджено трудилися. Називав Сотню працелюбним мурашником, дивувався приготуванням страв у буковинській печі та нашій стійкості й наполегливості. Адже кожен долучався до роботи без зайвих запитань, на кшталт: що робити, де стати тощо, тобто без зайвих емоцій в негоду (хоч і під навісом, але труднощі були) та ще й під час кількогодінної повітряної тривоги...

Справжньою знахідкою назвав інтерв'ю з воїном Миколою Стрельниковим, який завітав до Сотні, перебуваючи в Заставні у кількденній відпустці, та капеланом о. Віталієм Мензакю.

Журналіст готує великий радіорепортаж для швейцарського радіо про життя звичайних українців у період цієї страшної війни: їхній патріотизм, україноцентризм, відданість, жертвність, згуртованість. Не йняв віри, як люди знаходять час допомагати армії, коли мають власне господарство, коли в сільських оселях лише по 4-6 годин буває світло. Дивувався, звідки набираються сили, аби не впадати у відчай, та ще й дарують суцільний позитив.

Наступна “станція” – біля гуманітарних складів, з волонтером-благодійником, власником сайту Олександром Панзюгою, який розповів про діяльність ГО “УНІА”, до якої долучилися переселенці зі східних і південних областей України і відчайдушно

працюють на допомогу ЗСУ, як з початку повномасштабного вторгнення доправляють пожежні автівки та “швидкі” з-за кордону, а ще – ліки, одяг, взуття, продукти, буржуйки нашим військовим, про співпрацю з громадами, іншими ГО, лікувальними та навчальними закладами.

І на завершення ще одна цікава просвітнянська зустріч, яка відбулася в редакції газети “Голос краю” і вразила пана Донеллі до глибини душі після спілкування з усіма співрозмовниками. Джану важко було не лише ставити незручні запитання батькам воїнів, він не міг стримати сліз, слухаючи зворушливі історії чекання матерів синів із цієї жорстокої війни... Потверджуючи це однією фразою: “Які різні, болючі, але безцінні історії, повчальні для багатьох європейських країн...” Зокрема, з Русланою Лук'янчук (мамою воїна й дружиною чоловіка-солдата), Русланою Лупул (син якої вже вдруге поранений і нині перебуває в госпіталі), Віктором Альохінім (батьком бійця, котрий нині в найгарячішій точці війни під Бахмутом), Лілею Ануфрієвою, переселенкою із Миколаєва (вона вже декілька місяців живе з 5-річним сином у Заставні, а чоловік – військовий ЗСУ), Марією Пазюк (мамою бійця-добровольця цієї війни з 2014 року – “Бука”), Марією М'якотою – керівником волонтерської організації, Софією Тілабовою, поетесою, волонтеркою із с.Товтри, де цьогорічне Різдво

святкували 25 грудня (про це розповіла іноземним гостям).

Але найбільше не очікував радіожурналіст, що в Україні під час війни існують паперові ЗМІ, тобто газети, зокрема, “Голос краю”. Представниці видання Світлана Масловська розповіла про напрямки роботи часопису: національна ідея, подвижницька й волонтерська праця, літопис краю й історії життя наших захисників, україноцентризм: мова, культура, духовність. Коли гість почув про громадську організацію “Просвіта”, похвалився і ще більше зацікавився її діяльністю. Яким же було його подивування, коли почув про неоплачувану просвітницьку роботу: видання книг, молитовників, календарів – для цивільного населення й військових ЗСУ, організація численних заходів із переселенцями “Ладіна українізація”, збір коштів на автомобілі, ліки, дрони, одяг, взуття тощо військовим,

патріотичні проводи в останню земну путь загиблих Героїв, перехід парафій московського патріархату до ПЦУ тощо...

– Я не вперше в Україні, – сказав Джан. – Але ця зустріч з вами – щось фантастично неймовірне, майже космічно неможливо багатьом журналістам-європейцям...

У теплій та невимушеній атмосфері однодумців минув короткий день 17 грудня минулого року, який однозначно стане незабутнім для обох сторін: українців – жертвників, працелюбів, оптимістів, відкритих серцем та іноземців, котрі теж всіляко сприяють Україні – матеріально, морально, духовно. Бути на відстані з нами фізично, але наближено – душею, думками, прагненнями. Бо справді, тільки спільними зусиллями Україна та Захід можуть здолати ворога і побудувати новий Світ – без рашизму, демократичний і мирний!

Назарій НАЗАР,
кандидат філологічних наук

Про “цензуру” в давніх писемних пам’ятках

Науковий підхід полягає в тому, що немає речей настільки індивідуальних, що їх не можна пояснити, виходячи з розуміння загальних тенденцій, виходячи з відомого матеріалу, виходячи з певних принципів пізнання. Інакше кажучи, не може бути чогось такого, що настільки ж незрозуміле, як диво. Для науки не існує див, існують факти, які ми можемо більшою чи меншою мірою пояснити. Філологія не є винятком, її пояснювальний інструментарій не гірший, ніж інструментарій інших наук із двохсотлітньою історією. Порівняльно-історичний метод стояв в осерді доказовості усіх свідчень лінгвістики з початку XIX століття, і він нині не змінив свої позиції, хоча й ділить тепер їх із новітніми методами досліджень у філології та лінгвістиці, зокрема комп’ютерними.

Що більший масив фактів ми можемо залучити для розгляду певного явища, то міцніше обґрунтованими будуть наші висновки.

Саме на тлі цих міркувань я вирішив повернутися до одного питання, яке має доволі основоположний зміст для історіографії східних слов’ян, а саме — до літописного свідчення про заснування Києва.

Аналізуючи його, я виходитиму із суджень, які є загальноприйнятими в науці.

По-перше, відсутність писемної культури не свідчить про відсутність культури взагалі, а тільки говорить про інший тип культури, який послуговувався усним словом для фіксації важливих для спільноти понять і текстів. Куди б не приходили народи з уже розвиненою писемною культурою, вони скрізь знаходили складну систему міфологічних знань про світ. Щоправда, вони не завжди були у змозі одразу її поцінувати і зафіксувати. Для прикладів не треба далеко ходити: упродовж усього середньовіччя поряд із європейськими скрипторіями, а пізніше поряд із університетами епохи ренесансу, бароко, просвітництва існувала багата усна культура — пісні, танці, епоси співали/виконували люди без писемної освіти. І тільки на початку 19 століття культурна еліта прийшла до усвідомлення необхідності якомога повнішої фіксації цих скарбів народної творчості.

Певний передсуд щодо неї раніше міг існувати і через те, що зазвичай народна творчість була за духом поганська, а писемна культура — християнська, і тому поступовий прихід суто світської культури зумовив нарешті повністю неупереджене ставлення до спадку (на початок XIX століття — це цілком живого) народних культур — фольклорів. Одним із перших діячів слов’янської фольклористики був польський збирач пісень Зоріан Доленга-Ходаковський, який записав близько 1800 українських народних пісень, у яких співали, зокрема, про турів, популяцію яких знищили за кількості років до того, і у образності яких неодноразово зринають деталі побуту часів Київської Русі.

Тобто перші фіксації фольклорних текстів, які все ж могли відбуватися в добу середньовіччя, зазвичай супроводжувалися упередженістю щодо змісту фіксованого тексту. Стиранням його поганської самобутності, міфоло-

Легенда про заснування Києва: нове філологічне потрактування

гічного змісту. У кращому разі могли відбуватися заміщення поганських образів чи героїв — християнськими, що іноді не порушувало загальну структуру тексту. Проте є й складніші випадки, коли починає діяти своєрідна “цензура” на мотиви і образи. Скажімо, мотиви інцесту, що трапляються в фольклорі не раз, у давніх писемних пам’ятках не фіксуються, що свідчить про табування цієї міфологічно насаженої теми. Але далеко не тільки її.

По-друге, населення території, на якій був заснований Київ, було слов’яномовним. Це означає, що його мова, як і ядро головних культурних уявлень, мала низку подібностей із іншими індоєвропейськими народами. Найближчими за мовою і культурою до слов’ян були балти, однак і з іншими індоєвропейськими народами слов’яни зберігали значний ступінь спільності. Так, реконструйований на основі зіставлення давньогрецької, давньоіндійської та інших давньописемних культур концепт “вічної, нев’яучої слави” і “слави” взагалі посідав важливе місце і в культурі слов’ян. Про це свідчить зокрема й той факт, що у фольклорних епосах слов’ян етимологічно споріднена лексема “слово” належить до найчастіше вживаних, і вона входить до низки епічних кліше.

По-третє, індоєвропейський спадок у культурах народів, що говорили різними індоєвропейськими мовами, полягав далеко не тільки у збереженні подібних слів і подібної граматики (які зазнавали певних, цілком закономірних, а отже і доказових змін). Разом із мовою успадковувалася і певна міфологічна система, яка пояснювала світ.

Так, на основі зіставлення багатьох індоєвропейських традицій було виявлено низку важливих міфологічних сюжетів, що структурують довкола себе решту міфологічних уявлень. До них належать міфи про близнюків і міфи про змієборство. Вони трапляються і в інших, не-індоєвропейських народів, проте в кожній культурній і мовній зоні вони набувають особливих рис. Скажімо, індоєвропейцям були відомі міфи про близнюків, зазвичай братів, які самі пов’язані із сонцем чи взагалі світилами святають собі одну, рідше дві різні, наречені, які у свою чергу теж близькі до світил. Нерідко ідеться про інцест братів і сестер, який мав теж фертильну функцію. Це грецькі Діоскури, давньоіндійські Ашвіни, латиські “сини неба (бога)” (*Дьсва делі*). Не менш важливими були міфи про змія, який викрадав воду, наречену, світила, і героя, який убивав змія і повертав усе відібране. Ці мотиви змієборства відомі із міфів про давньогрецьких Зевса й Аполлона, про давньоіндійського Індру. Були й інші міфологічні оповіді, проте ці, можна сказати, слугували кістяком міфологічних систем, на які нарощувалися інші.

І по-четверте (само до цього я й вів, роблячи такий розлогий вступ), на момент формування ранніх державних утворень саме міфологічний спадок індоєвропейського часу багато в чому формував підвалини прото-дер-

Н'ЕЪША.Г.БРАТАЙЪДННОМУ
ІМАКНІ.АДРУГОМУЩЕІСЪ
АТРЕТЬЕМУХОРИВЪ.НЕСЕ
СТАНХЪЛЪВЪДА.НЕСЕДА
ШЕКНІНАГОРЪІСДЪНІТЪ
ВОЗЪБОРНУЕЕВЪ.АЩЕКА
СЪДАШЕНАГОРЪ.ІСДЪНІТЪ
ЗОВЕТСАЩЕКОВИЦА.АХО
РИВЪНАТРЕТЬШІГОРЪ.Щ
НОДУЖЕПРОЗЪАСАХОРИВ
ЦА.СТВОРИШІАГОРОДОІСЪ.
ВОЙМАБРАТАИХЪСТАРЪ
НІШАГО.ІНАРКОШАІСНІ
ВЪ.ІБАШЕЩКОЛОГОРОДА
ЛЪСЪІБОРЪВЕЛНІСЪ.ІБА
ХУЛОВАЩЕЗЪВЪРЪБАХУ
ТЪВОМУАРЪІСМЪІСЛЕНІ
ІНАРІХУСАПОЛАНЕ.Щ
НІХЪЖЕСУТЬПОЛАНЕ.
ІСНІВІНДОСЕГОДНІ.І

Початок легенди за Іпатським списком (переписаний у 1420-ті роки)

жавної ідеології/міфології, поставляючи образи і мотиви для писемних текстів, а відповідно — культурні і правові норми для середньовічних спільнот (звичаєве право). Це не суперечить тому, що з часом на звичаєве право наклалися впливи різних писемних кодексів, а державні міфи могли орієнтуватися на прецеденти (для України-Руси таким була Візантійська імперія).

Наприклад, міфи про братів-близнюків часто ставали підвалинами міфів про походження держави, міста, чи міста-держави. Ким були Ромул і Рем, легендарні засновники Рима і Риму?.. Епічне полотно вірменського епосу “Сасна Црер” (“Двоє несамомитих із Сасуну”) розгоротається довкола кількох поколінь близнюків, які вбивають вішпівдраконів, повертають воду і визволяють дівчат-наречених (спершу двоє братів сватаються до однієї дівчини, але потім цей мотив, який уже не був зрозумілий у подальшому, був стертий). І хоча сам епос був записаний тільки в XIX столітті (з причин, про які ми раніше згадали...), перші згадки про нього були вже у “Історії Вірменії”, яку у V столітті н. е. написав Мовсес Хоренаци. І що цікаво, у 31 розділі першої книги він говорить, що у царя Тиграна було аж троє синів, і за порядком перерахування, імовірно, наймолодший був подібний до сонця, коли народився. При чому доволі послідовно подібний: очі його були, як два сонця, і навіть рудою кольору була борода, яка у нього, виходить, була від народження. А потім він убив вішпів (драконів). Пісню (!) про це літописець чув на власні вуха, і її співали під акомпанемент пандира

(струнний інструмент). Цікаво, що число братів (мотив близнюцтва тут дещо стертий, але решта позицій схожі) тут троє, а не двоє. Проте, що тут ідеться про той же мотив, що й у випадку з двома братами (імовірно, близнюками), свідчить паралель, яка є у величезній кількості литовських, архаїчних за своїм змістом, весільних пісень: то двоє, то троє (залежно від варіантів) братів виїжджають на конях свататися до однієї нареченої. У цьому випадку балти зберегли, імовірно, давню варіативність міфологічного комплексу про братів-близнюків, адже про певну варіативність кількості братів (при незмінному ядрі — сватання до однієї дівчини тощо) свідчать і латиські народні пісні, де у Перкона (бога грози) може бути різна кількість братів, а їхні функції і атрибути при цьому лишаються незмінними.

Врешті, що можна висувати з цих чотирьох позицій? Що ранньописемні пам’ятки (як-от “Повість врем’яних літ” чи “Історія Вірменії” Мовсеса Хоренаци, чи міфологічні тексти меншого розміру) неможливо повноцінно зрозуміти без контексту генетично споріднених традицій. Те індивідуальне, що вносив сам розвиток мови і культури, спілкування із іншими культурами, все ж зберігало риси прототипу, як і дочірні мови зберігали подібності до мови-праматері. Тому кожне порівняння з подібними (мовно, стилістично, змістово) текстами зі споріднених традицій — це потужний інструмент пояснення, чому певні мотиви з’явилися у давніх текстах, і які функції вони там виконували. Адже навіть коли давній автор хотів писати історію, то слова для цього він брав із

мови, що існувала до нього, а об-рази і зразки для опису — із культури, що існувала до нього. Хоч він міг і те, і інше дещо обробляти, ретушуючи поганський зміст.

“Повість врем’яних літ” і індоєвропейська міфологія

На те, що у киеворуських літописах є певна кількість архаїчних індоєвропейських мотивів, вказували вже давно (зокрема й Robert L. Fischer. Jr. Indo-European elements in Baltic and Slavic Chronicles. У збірці: Myth and Law among the Indo-Europeans. Studies in Indo-European comparative mythology. Edited by Jaan Puhvel. University of California Press, 1970)

Навіть історичні особи були осмислені через відомі міфологічні зразки, скажімо, Борис і Гліб, Ярополк і Святослав — ці пари братів, у чомусь подібних, у чомусь різних, явно мають під собою міфологічне підґрунтя (звісно, їх опис, а не вони як історичні особи). Однак ми хотіли б піти далі, у глиб оповіді, і до відбиття індоєвропейських близнючних міфів зарахувати і літописну оповідь про заснування Києва. Тут слід врахувати ту упередженість, яку мали всі фіксатори поганських міфів у часи середньовіччя.

І були три брати: один на ймення Кий, а другий — Шек, а третій — Хорив, і сестра їх — Либідь. Кий сидів на горі, де нині узвіз Боричів, а Шек сидів на горі, яка нині зветься Щекавицею, а Хорив — на третій горі, через що і прозвана вона Хоривицею. І збудували вони городок на честь свого старшого брата, й нарекли його Києвом. А навколо города був ліс і пуща велика, і ловили там звірів. І були ті мужі мудримі й тямущимі, і називалися вони полянами, від них в Києві є поляни й до сьогодні. Деякі ж, не знаючи, кажуть, що Кий був перевізником, бо нібито тоді біля Києва був перевіз з тієї сторони Дніпра, тому й говорили: “На перевіз на Київ”. Проте коли б Кий був перевізником, то не ходив би до Царгорода. А втім, цей Кий княжив у роді своєму і ходив він до царя — не знаємо лишень до котрого, але знаємо, що великі почесні, як оповідають, віддав йому той цар, при якому він приходив. Коли ж Кий повертався, прибув на Дунай і уподобав місце, і збудував малий городок, і хотів осісти в ньому з родом своїм, та не дали йому навколишні мешканці. Отож і донині називають придунайці те городище Києвець. Кий же повернувся у свій город Київ, тут і скончався. І брати його Шек і Хорив, і сестра їх Либідь тут померли. (Переклад Л. Є. Махновця).

Версія про Кия як перевізника іноді вважається спробою принизити автохтонне походження правителів Києва, і її навіть оминув Феодосій Сафонович, складаючи на основі автентичного старовинного літопису свої “Хроніки з літописців стародавніх” в XVII столітті. Втім, з точки зору передісторії міфологічних мотивів, обидві версії не мають у собі аж так багато суперечностей. Брати-близнюки (хай би скільки їх не було) часто пов’язані саме із мореплаванням і кораблями. Давньогрецькі Діоскури були покровителями мореплавців, а їхні родичі із латиського фольклору Dīeva delī (Сини неба/Бога) узагалі описуються ось так: Яблуневий

Текст легенди за списком XVI століття, який походить із Острога (у науці відомий за прізвиськом останнього власника як “Хлебниківський”). Виправлення зроблені рукою митрополита Петра Могили

зроблю човен, / Золочені оба боки. / Сини Дьєва вийдуть в море, / Доньок Сонця поведуть. (Abelkoka laivu dagu, Abi gali pazeleti; Dieva deli jirejini, Saules meitu vizona, переклад з латиської мій).

Очевидно, що обидва варіанти оповіді про Кия і його братів — це переказ якихось пісень, які чув літописець, і які сприймав критично (як поганські тексти), хоч і з увагою (як історичне свідчення), тобто вчинив так, як раніше вчинив, скажімо, Мовсес Хоренанці, а дещо пізніше вчинить британський письменник (істориком його називати не зовсім виходить, бо він повністю вигадкає, чи то зафіксував тільки міфологічні оповіді без сюжету історії) Гальфрід Монмутський, який писав, що чув пісні про Артура і інших давніх королів, які виконували серед людей. Тобто у пісні про Кия було згадано (за взірцем фольклору), що той ходив походом просто про “царя”, а вже про якого — це б цікавило представника нової, писемної культури...

Далі. Брати “сиділи” кожен на своїй горі, а де ж мала “сидіти” їхня “сестра” Либідь? Це вже викликає сумніви у послідовності передачі давнього міфологічного змісту літописцем. Міф не міг залишити Либідь бездомною. Імовірно, залишив її такою літописець, бо шось у міфів не вкладалося в його християнську картину світу. І це не обов’язково мав бути інцест, хоч і він тут можливий. Наприклад, це міг бути зв’язок Либеді з водою (чого ж тоді річка носить її ім’я?)

Якщо врахувати, що в ПВЛ є й інші варіанти близнючного міфу (Борис і Гліб, Ярополк і Воло-

димир), то оповідь про Кия вже не виглядає такою ізольованою, вона просто є ще одним варіантом відбиття спільноєвропейського близнючного міфу, який у індоєвропейських народів в історичну епоху часто ставав основною міфів про заснування країн і міст.

На подібність легенди про заснування Києва з іншою давньовірменською легендою, легендою про заснування фортеці Куар (у викладі вірменського історика Зеноба Глака, щодо часу життя якого є різні думки), звертав увагу М. Марр, а потім, услід за ним, і сучасний український дослідник Ю. Мосенкіс. Звісно, Марр як затятий противник наукового порівняльно-історичного мовознавства мав зовсім інші пояснення такого збігу. Спостереження Марра згадували в українських джерелах, як на мене, без належної наукової критики.

Однак індоєвропейські мотиви в ПВЛ не закінчуються на легенді про заснування Києва, яка, як ми показали, цілком може бути відображенням близнючного міфу. Як і в нашій нещодавній статті в академічному журналі “Мовознавство”, ми хотіли показати, що така пам’ятка як “Повість врем’яних літ” та інші писемні пам’ятки староукраїнської епохи, створені на давніх теренах розселення українців, можуть містити велику кількість міфологічного та культурного матеріалу, який починає до нас говорити тільки в відповідному філологічному контексті.

Або у відповідному історичному контексті, у якому нам усім нині випало жити і боротися.

Перевидано дві популярні книги з історії України

Напередодні нового року вийшли друком оновлені версії популярних видань, які розповідають про історію України з найдавніших часів до сьогодні. Це “Короткий курс історії України” Олександра Палія та “Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України” Юрія Мицика й Олега Бажана.

Третє, доповнене та перероблене видання “Від трипільців до кіборгів. Коротка історія України” обсягом 688 сторінок побачило світ у видавництві “Кліо”. У книжці доступно, стисло й цікаво подано всеохопний виклад історії України від найдавніших часів до сьогодення. Починаючи від розселення первісних людей на землях, що колись будуть зватися Україною, автори ведуть допитливого читача через славі та трагічні моменти нашої історії аж до подій літа 2022 року, свідками і учасниками яких є всі ми.

“Короткий курс історії Украї-

ни”, вперше надрукований видавництвом “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” 2017 року, теж пережив кілька перевидань. Цього разу книжка доповнена розділом “Боротьба проти повномасштабної агресії росії”, який завершується визволенням Херсону. Серед переваг книжки — порівняно невеликий обсяг (464 сторінки), кольорові фото і зручний “кишеньковий” формат.

Видання призначені для старшокласників і студентів, вчителів та всіх, хто цікавиться історією України та хоче систематизувати свої знання.

Незнання історії робить нас вразливими, дозволяє ворогу маніпулювати фактами. Тож для надійного захисту від ворожої пропаганди потрібно знати правдиву історію. Освіжити та узагальнити свої знання найкраще допоможуть обидві книжки.

Євген БУКЕТ

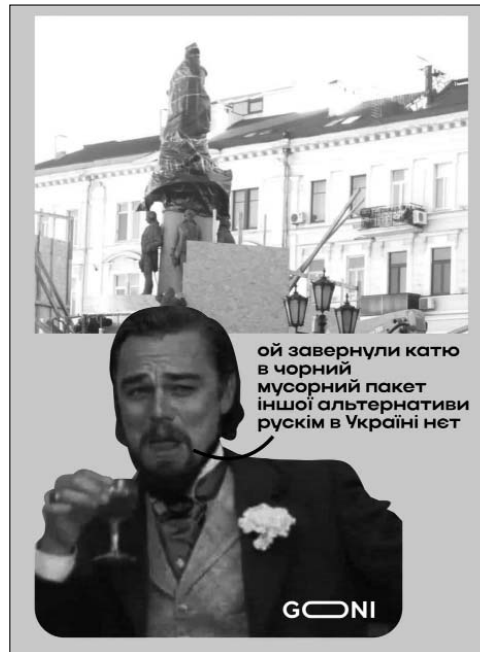
В Одесі демонтували пам’ятник німкені, яка володіла росією

Євген БУКЕТ

В Одесі нарешті демонтували пам’ятник Софії Августі Фредеріці Ангальт-Цербст-Дорнбургській, який офіційно було встановлено під назвою “Пам’ятник засновникам міста” в 2007 році. Хоча зрозуміло, що німкеня Софія Цербстська нічого в Одесі не засновувала, а лише перейменувала за рік до смерті анексоване в Османській імперії місто Хаджибей (яке до XVI століття називалося Кочубіїв) на честь давньогрецького міста-держави Одесос, яке, як згодом дослідили науковці, знаходилося на місці болгарської Варни.

Тож катаріна ді-цвайте (саме так російську імператорку називають зараз на батьківщині) Одесу не засновувала, а створювала державу-фейк із вкрадено-вигаданою історією: малювала і перемальовувала їй кордони, переписувала і спалювала оригінали літописів, будувала жорстку адміністративну вертикаль, спираючись на іноземних найманців.

В український фольклор вона увійшла під прізвиськом “суча дочка”. І це не дивно, адже за правління екатерини II в Україні відбулися досі **небачені хвилі русифікації**: указ синоду рпц про конфіскацію у населення українських букварів та українських церковних книг (1769), повна забора початкової освіти українською мовою (1784), забора вживання української мови у церковних службах та викладання українською мовою у Києво-Могилянській академії (1786); **нищення духовності**: приєднання до рпц православних парафій на правому березі Дніпра (1762–1768), захоплення церковних земель і перетворення православної церкви на частину імперського державного апарату (1786), ліквідація митрополичої кафедри Константинопольського патріархату в Ізмаїлі (1792), лікві-

дація унійної митрополії з її резиденцією в Радомишлі та вісьмома епархіями (1795); **депортації населення**: створення на запорозьких землях так званої “новоросійської губернії” (1764), переселення греків з Криму (1780), каральна операція проти ногайців (1782–1783), переселення Чорноморського козацького війська на Кубань (1792).

Але найбільшого удару було завдано по залишках адміністра-

тивно-територіальних автономій українців. 1764 року було скасовано гетьманство, а Гетьманщину перетворено на малоросійську губернію, 1765-го розформовано козацькі полки на Слобожанщині, 1775-го ліквідовано Вольності Війська Запорозького Низового, 1781-го в колишній Гетьманщині ліквідовано полкову та сотенну адміністрацію, запроваджено поділ на три намісництва, 1782-го скасовано посаду гетьмана і припинено існування Ханської України на анексованих в Османській імперії територіях. 1783 року на Лівобережжі запроваджено кріпацтво. Також під час правління екатерини II була ліквідована державність Кримського ханства, а його землі увійшли до складу російської імперії (1783).

Як бачимо, нічого, окрім горя, діяльності цієї правительки росії для України й українців не принесла. Але для москви та майбутніх колаборантів встановлення пам’ятника їй в Одесі 2007 року ввижалося, як триумф “русского міра”, який тоді вже починав будувати плани із захоплення України.

Попри численні протести та намагання прибрати цей ворожий ідеологічний символ через суд, монумент залишався в центрі українського міста. Навіть після анексії Криму і початку російсько-української війни в 2014 році пам’ятник одеські депутати намагалися зберегти назавжди, включивши до списку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (!). Неймовірно, але простояв він аж 10 місяців від початку повномасштабного російського вторгнення, коли послідовники кривавої імператорки ледь не шодня бомбардували Перлину Чорного моря...

Щоправда, після серпневого звернення Президента України Володимира Зеленського щодо необхідності демонтажу, одеська міськрада все-таки ухвалила необхідне рішення. У листопаді катаріну ді-цвайте загорнули в чорний пакет, що досить символічно. І от нарешті вона пішла — вслід за русським військовим кораблем. А так не хотілося, бо все тут було “падамашнему...”

Р. С. В Одесі також було демонтовано пам’ятник російському полководцю александру суворову. Проте в місті залишається ще чимало монументів російським діячам, які також мають бути прибрані з публічного простору. Думаю, це відбудеться у прийдешньому році. Адже Одеса — це Україна.

Василь Куйбіда: “Кличе в життя голос Господній...”

Підняла догори
Українська душа невмируша.
За народу права
Ця війна ще трива,
Та Вкраїна за ворога дужча.

***

Яка порожнеча, безмежжя яке!
Відчуження швидко зростає.
Ти, зворохоблений, став на хистке:
Чи подолаєш?

Занурений в себе і воля, мов цвях,
І порохом стало недавнє,
В просторах ширяєш на волі вітрах:
Чується – справжній!

Хоч з часом, напевне, прийде відчуття,
Солоною стане самотність,
Нуртують глибини і кличе в життя
Голос Господній.

Почуєш? А може тебе обміне
У цій порожняві безкрай.
Себе подолати – оце головне:
Кожен це знає.

***

У літо двері прочиню:
Зайду у квіти.
Побачу як у стилі Нью
Малює вітер.

Розкішні форми юних тіл
І їх деталі,
Зела буяння надовкіл -
Мазки зухвалі.

Округле все, кутів нема
І зваба всюди.
Усі шанують не дарма
Його етюди.

Мов зачарований закляк:
Навсправжки — диво.
Художник-вітер є мастак,
Краса мінлива.

У пам'ять врізались мені
Ці ню — повсюди,
І цей маестро неземний,
Його етюди.

***

Вже сотні літ, як я відходжу листям,
Вже сотні літ вертаюся травою
У світ оцей, де сни перевелися,
А я (чому?) залишився собою.

Були де інші - там туман у тиші,
Невизначеність, здогади, абсурди.
Уже давно забулися колишні,
І відійшли в непам'ять пересуди.

Та згадкою зосталося тремкою,
Її пунктиром, напрямком у вічність
Кохання - антитеза супокою,
Водночас і блаженство, і трагічність.

***

Те, що було, те є – бо не зникає
Записане на листі і траві
І на ланах записане безкраїх —
Там лики наші: мертві і живі.

Вдягаються ліси у кармазини,
Осіньню перехлюпе ріка.
Твоє обличчя світле і невинне
У зірку мовчазну перетіка.

Які тобі ще свідчення потрібні:
Ось білі хмари, сірі журавлі
І небеса до совісті подібні,
Що втриматись не здатні на землі.

Прогіркли наші душі у дорозі
Під інєєм холодним сивини.
Якщо уже нам суджено морози
Очікування їх не обмани!

Віддай усе до вечора краплини,
В якому зупинилося крило,
В надії відродитись тої днини,
Коли нове появиться зело.

***

Спокуса небес – незбагненна вина
Непроглядної часу безодні,
З якої не видно святі письмена,
Даровані нам не сьогодні.

Захочеш – злетиш! Невблаганну тяжінь
Долатиме дух, а не сила,
Наснажений блиском далеких промінь,
Що перша зоря натрусила.

Минаючи хмари, правуєш до зір
Крізь пил і уламки астральні
Усім небезпечностям наперекір,
І ближнім і дальнім.

Так легко тобі, між тремких таємниць
На цій невторованій стежі,
Що не помічаєш ніяких різниць
Між молитвами й безмежжям.

***

Слова поволи заповнили простір.
І тепер, куди б не подався — тісно.
А навкруги всі говорять,
Говорять, говорять.
Слова штовхаються,
За поли одне одного тримають.
Велика метушня — от що!
Сиджу у затінку мовчкома,
Розмірковую: хто ж тут лад наведе?

***

Слова також мають колір
І з'являються, де й не сялось,
Відкриті різним очам по-різному.
Клубочаться вони у свідомості
незбагненно,

Щоб згодом у різні сторони
Випурхнути різноколірно
І породити для різних людей
Різні образи,
Які викликають спектр емоцій:
Від схвалення до образ.
Розсікаючи тишу,
Слова визвучують те,
Що призначено кожному з нас.
Чорні слова вимовляє чорна людина,
Світлі — світла.
Кольорові — людина,
Душа якої грає усіма барвами веселки.
Тому: “Заговори,
Щоб я тебе побачив”!
Кольори краще передають суть,
Бо мають відтінки.
Слова перевтілюються в кольори

Молитва Марії

Правічний Отче і Преславний Боже,
Всесильний сотворителю світів,
Твоя хай ласка й сила допоможе
Твої ж здійснити задуми святі

Твоєму безпорадному створінню.
Яви, прошу, найвищу доброту,
Навчи, Благий, твоєму розумінню,
Як ліпше волю сповнити святу.

Викландую, прийди на допомогу
Отій, яка нішота із нішот:
Грудьми ж я годувати буду Бога,
Який з неволі визволить народ.

Обов'язок дай чесно свій здійснити
І бути гідно матір'ю тому,
Який прийде на землю, як Спаситель,
Якого я у яслах тут прийму.

Я стану, Боже, матір'ю сьогодні.
Твоя це воля, вибір, рішенняць:
Прийде у світ Месія-Син Господній,
А також мій і він же — мій Творець.

Синочком він єдинородним буде —
Твоя любов найвища до людей
Через якого визволяться люди,
Коли у світ він з правдою прийде.

Ти дав йому ім'я, даси і долю,
І забереш коли наступить час,
Коли здійснить Твою несхитну волю
Так - Бог, але й людина водночас...

Твоя любов й абишиці основа,
Прощу, притисни руки до грудей,
Дай матері воплОченого слова,
Заступницею бути для людей.

Бо родаками стануть Богу й Сину,
Хоча в гріху капаряться вони.
Прощу тебе простити їх провини:
І це з своєї волі - учини!

Україна

Яка у неї доленька химерна:
Від гостроти стріли аж до чепіг,
Від Царгорода і до слів “... не вмерла”, —
Ну хто таке би витримати зміг?

Ми змінимось і змінимо одежі,
Не будемо лукавити в речах.
Піднімемось і, вийшовши за межі,
Об Кремль свого пощербимо меча.

Ми тут віки. До віку будем жити!
Історією навчені усі
Любити землю, вороженьків бити,
І відправляти їх на небесі.

Постали ми із попелу і диму,
А наша сила виросла з наруг.
Колись усю Сибір неісходиму
Підняв козацький волелюбний дух.

Плюндрює Україну нині знову
Жорстокий, кровожерливий москаль,
Людей вбиває, нищить нашу мову
Руйнує установлену мораль...

Ми станемо когорта до когорти
І москалів зітремо на сміття.
Війна для нас лише реторта
В якій нове з'являється життя

***

Дай люті, Господи, мені
І безпощадність влий у груди
Бо Україна у вогні —
Її лукаві будять люди.

Дай сили, волю укріпи
До боротьби і перемоги,
Щоб злою кров'ю окропить
Вітцівські наші перелogi.

Хай стану воїном крутим
Московію щоб відігнати,
Донецьк, Луганськ вернути, Крим
І... повернутись у Карпати.

***

При малому вогні
Ми сиділи одні,
Виводили строфи із пісні,
Поки темнь густа
Не замкнула вуста
В передденні зловісім.

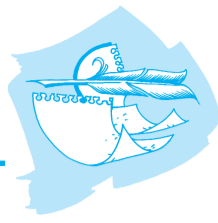
Нашо сотнями літ
На нерідній землі
Плекали ми радість промінну,
Позабувши свій борг,
Що наказував Бог:
Берегти над життя Україну.

І подумалось так:
Кожен з нас не кріпак,
Хоч не кожен зберігся у слові,
Але власний вогонь
І наснагу його
На ворожій відновимо крові.

З нас кожнісінький знав:
Палахкоче війна,
Але вийшли із чорних проточин,
Як в минулі віки,
Одчайдухів полки
Під знаменами крові і ночі.

Боротьби прапори

І погляд розрізняє їх
У миті контакту.
Хто формує слова?
Хто їм підбирає відповідний колір?
Хто ставить погляд
І таким чином визначає,
Який колір ми бачимо,
А значить —
Як сприймаються слова?

Світи

Ми приносимо світло у цей світ.
І робимо його різнобарвним та яскравим.
Ми тягнемося променями один до одного
У темних просторах самоти,
щоб освітлити їх.
Ми заглиблюємося один в одного,
Доповнюємо один одного,
Бо прагнемо залишитися світлом,
Настояним на сенсі.
Скільки нам судилося пізнати небес?
І скільки з них вросли
У нас мерехтінням образів хвилюючих?
Хто вловить їх?
Хто попрошкує за ними?
Народжені самотою
Проростаємо мовчанням у глибини вічності,
Щоб залишитися світлим прощанням
Для тих, хто зійде із небес, покинутих нами.

***
Куди поділася глибина?
Я відчував її у дідових оповідках,
У прискіпливому погляді місяця,
Чи леготі вітру.
Я бачив її у Карпатських лісах
І Поліських озерах.
Вона мене приваблювала
І відлякувала водночас.
Сьогодні у гримкотинні міст,
Шелесті дощу,
Проростанні трави
І дзвоні безодні
Не відчуваю її.
Чи, може, вона мене, змалілого, поглинула?
Чи знає вона з чого почалася?
Що означає?
Як почути її,
Якщо вона промовляє тишею?

***
Пора пробачати, бо сонце вже осінню
пахне.
Пора святкувати, бо скоро уже рубежі,
Які перейшовши і радість, і туга потахне,
Зрівнявши твої помилки та провини чужі.
Підеш самотою, ніякий вже оклик
не спинить,
Ніяка причина не всадить за білий обрус.
Пора святкувати, зневаживши лайку і
кпини.
Пора пробачати, як вбивців пробачив Ісус.

***
День заповнило ущерть
Чорне сонце у дорозі.
Стало чорне слово “смерть”
На батьківському порозі.
Захиталася земля,
І душа моя затерпла.
Чорний вітер промовля
Чорним голосом: “померла”
Чорно чорний падав сніг
І вогнем спливав по тварі,
Я летів до Вас, не біг,
Щоб закрити очі карі.
До кімнати залетів:
Чорний люд у чорній тиші
Тихо молиться без слів,
А із ними сам Всевишній.

Олександр Ошакін. “Мадонна у вишиванці”

Свічки плавляться краї,
Тіні шепчуться довкола...
Карі очі я її
Не побачу вже ніколи.

***
Погляд хитнеться в повітрі жорсткому,
На землю впаде, падолистом покрити:
Сьогодні я, мамо, вернувся додому
Інеєм срібним на скронях укритий.
Щоб мріяти з лісом, явір обняти,
Пригнути червону калину на груди,
Ввійти, як до храму, до рідної хати,
Яку до сьогодні підтримують люди.
На жаль, не зустріну я Вас на обійсті,
У тихій світлиці також не побачу,
І, не отримавши жодної вісті,
Загублюсь у сонні можливих тлумачень...

Молитвою широко попрошу я Бога,
У рай до святих мою маму забрати.
Зітхну на про щання, бо кличе дорога
І десь у безмежжі очікує мати.

***
Поглибшали води, часи обміліли
Себе ти відчув винуватцем,
Що знову холодні сніги забіліли
В кожнісній згадці

Не затишно стало, змішалася сутінь
І чимось обтяжені звуки:
Тобі не вдалося ні слова збагнути
З тієї сполуки.
А пам'ять глевка обростала снігами
Сніги гіркотіли щомиті
Ставали частинкою фарсу чи драми
У сутінь завиті.

І ти, віддзеркалений в пам'яті снігом
В чийомусь недоброму оці
Поволі нестримно проймаєшся сміхом
У цьому потоці.

***
Мама любила квіти
Завше їм напитися води виносила
коли ті приходили на подвір'я.
Вони звикли до цього,
бо так було завше...
Мама не має.
Хто ж тепер квітам води з хати винесе,
щоб напилися,
коли придуть?

***
На краю літа стою
і вдивляюся ув осінь,
як у свічадо.
Бачу — у цій осені
немає осені.
Тому прощаюся з дощами,
А вітри й собі
кидаються до мене ув обійми.
Чути голос:
“Прийдіте і осені вклоніться щиросердно!”
Але осені немає.
Немає!
Треба дочекатися
коли вона з'явиться у мені,
щоб виконати веління.
Та як же її впізнаю,
якщо я не осінній,
а весняний.

Млин

Висихає темряви ряднина.
Ось уже і ранку борозна,
І тремтить в промінні павутина,

Між вітрил старенького млина.

А чого тремтить? До чого кличе?
Прощувати маю я куди?
І чому Всесвітній Будівничий
У цей день привів мене сюди?

Доторкнуся плетива рукою:
Чом воно, сіресеньке, втіша
Тут мене оточує тонкою
І чому тривожиться душа?

***
Одна лиш мить — і скресне забуття,
І горизонти, безвістю покриті,
Ввійдуть несамовито у життя,
Щоб вабити волошками у житі.

Та пролетять події літа,
Забравши все незвідане з собою.
Лише в траві кульбаба золота
Залишиться подією значною.

***
Наші душі жили у святих небесах,
Ми літати училися з ними.
Кожен з нас підіймався у небо, як птах,
І ширяв на вітрах незборимих.

Уловивши сурму — дужий голос небес,
Яка кликала вільними стати,
Подалися ми за тим, хто помер і воскрес,
Щоб могти і собі воскресати.

Нас багато було. Доторкались крилом
Ми до вічності і до живого.
Над нами, під нами довкілля пліло
І зникала підступна тривога.

Хто є обраний з нас — голос нам
не сказав...
Тільки небо і крила, і вітер,
І далеко на обрії чиста сльоза,
А у хмарах прості заповіти...

Небо рідним було для кожніського з нас.
Ми жили, відчайдухи, у леті,
Хоч його неблаганно скорочував час
І зникали друзяк силуети...

***
Настоюєш вірші на голосі тиші —
Побережися зову письмен!
Пристрасть твою сформував Усевишній
До їх ойкумен.

Розгуба повернеться знову до тебе
Подивування синім вогнем,
Влившись у душу з високого неба.
І більш не мине!

Дорога

Сприймай себе, як вересневе небо,
Співзвучним стань вітрам в очеретах,
Щоб дотягтися, братчику, до себе,
Як тягнеться до горизонту птах.

Коли ти — лиш відлуння ледве чути
У мороці замулених джерел:
Відправили у безвість незабутніх,
Змінивши на призначенців тепер.

Розвіюються сутінки нужденні,
Відновлюються барви докруги,
Але ще не прощаються щоденні
Ані твої, ні іншого борги.

Витрушуєш уяву, мов би килим...
Ушільнюються спогади терпкі,
А скроні повибілювали зими,
Щоб мислі уповільнити прудкі...

А час тече, хоча його не видно.
Лише слова, і пам'ять, і вітри.
До них ти підлаштовуєшся спритно,
А хтось на тебе дивиться згорі...

“Вона любить цей світ, за її словами
“витвір біленький”, та все ж не неволить
своєю любов’ю, розуміючи його вільнолюбство”.

Мирослава ДАНИЛЕВСЬКА-МИЛЯН,
письменниця, м. Львів

З познакою неба

Марія Людкевич. Крилата модрина. —
Львів: “Сполом”, 2021 р. — 159 с.

Політ

Із простої лоджії висотного будинку усміхнена жінка мрійливо вдвляється у світ як у велику таїну буття. Їй так подобається це відчуття висоти, яка мовби поєднує два виміри: земний і небесний. Тут вона вільна, як вітер; тут зроджується окриленість думки і слова, які неодмінно спонукають душу до польоту. “Вчора знов я крилатою стала від мрій. І писалися вірші” — згодом напише. Ця замріяна, закохана у життя жінка з біблійним іменем Марія — так звали Матір Ісуса (у старовірській мові Мір’ям).

Саме цим іменем радісні батьки нарекли дівчинку, яка плачем оповістила білий, а ще й вибілений снігом, світ про своє народження якраз у день Різдва Спасителя. Тоді у селі Нижня Липиця Рогатинського району Івано-Франківської області, де судилось з’явитися на світ майбутній письменниці Марії Людкевич, розповилася феєрія Різдва. Вертепні дзвіночки, колядки, віншівки здіймалися до гірських вершин і вище — до небес, і ніякі партійні заборони не в силі були завадити святу. Бо гори — це свобода з властивими тільки їй законами непокори безбожним приписам чужинських зайд. Пориваючись до небес, гори слухають Бога. Різдво в обрамленні гір, Різдво у душах зоставалося непереможним. Величним. І так дотепер.

“Крилата модрина” — нова збірка поезій письменниці, де з першої і до прикінцевої сторінки читальників охоплює відчуття окриленості авторки, польоту її думки, ліричної уяви, бачення довкілля. Так здатна виписувати барви та перипетії життя тільки небайдужа душа, позначена поривом до високого, до вічних блакитних обріїв Всесвіту. І в цьому Марія Людкевич аж ніяк не самотня, бо відверто вказує на свою вірну супутницю (поезія “Думки вголос”):

*Вибираю собі посестру по духу —
Музу з небесними крилами.*

Політ духовних посестер багатогранний, адже, найперше, його “благословляє... небо”, благословляє Бог, якому поетка щоразу зв’язується у почуттях і молитовно висловлює захоплення Його творивом (поезія “Весняна пісня”):

*Весна! О Боже, яка крилата,
Рожевопінна, бо jede на свято!*

А простір, в якому життя розгортає політ, “мов сльоза, весняний, чистий і благословенний”. У ньому і вітер крилатий, і ластівки його “замаюють крилами”, і бузки розсилають такі заворожливі аромати, “що хочеться літати”. Споглядаючи на “пейзаж улюблений — сосна край лісу обіймає небо”, письменниця розкриває стан своєї душі (поезія “Одні дерева...”):

*По жилах течуть життєві
соки,
Коріння вривається в глину.
Мені дається, що я глибоко
В душі — крилата модрина.*

Ось як: окрилена душа — крилата модрина. Ця окриленість і виписала назву збірки поезій “Крилата модрина”. Захоплює і подивляє така чудова метафора, спонукаючи читальників відірватися від щоденної рутини і злетіти думкою, душею, духом; услід за письменницею віднайти і відчути власні крила. Адже саме у польоті людина черпає життєву наснагу, спонуку до зрідненої праці та пошуку невмирушого у душі, яке заклав Творець від першотвору.

Роздуми про вічне

Недаремно у пошуках істини письменниця маніфестує потребу “...небо носити в серці”, крокуючи земними лугами. Вдвляється у безмір небесної

тверді і ловить себе на думці, що “на хмарах, на пташиному крилі небесні мрії”. Мрії з познакою неба. У злеті високосних мрій в авторки зроджується бажання (поезія “Які кольори...”):

*Усе спізнати, щось нове відкрити
В собі, у друзях чи в малій травині,
Щоби відбилася у душі блакить
Божественна, глибока, синя-синя.*

Спізнати, відкрити нове — це закладено в потугі людського розуму, а надто ж, коли вона підсилюється поглядом на носія божественного — на Бога. І Марія Людкевич повсякчас налаштована на пошук і в земному, і в небесному вимірах, сприймаючи життя “як Божий дар”. Але вразливим серцем, як і кожна людина, вона помічає і облуди, і лукавців, і ворогів на своєму шляху, тому й звертається до Бога (поезія “Все пережити”):

Нас, Боже праведний, спаси.

Бо невідомо, “що ще прибуде, коли ми затаєні й грішні?” Людям важко вберегти від помилок чи падіння у світі, який змінився, але авторка стверджує (поезія “Свято минає”):

*...в цьому гірко-чорнім огроми
Світяться цятки далекі —
очі нашого Бога.*

Тут є запитання: якими Він нас бачить згори, і чи ми йому ще цікаві? Важливо для кожного зупинитися і шукати відповіді, щоб рухатись далі, не пропасти у гірко-чорній дійсності, а таки “вилуштити квасольку радості”. Для цього треба докласти неабияких зусиль, бо не впаде вона маною небесною (поезія “Деся далеко...”):

*Деся далеко за горами, за лісами
Ходить радість і не зв’язується з нами.*

Цю поезію (стор. 58) можна виокремити як оду до радості. Письменниця закликає, “щоби радість, зв’язкова, була на варті...”, бо саме вона може стати оживляючим променем серед темряви невдач і гріхів, що їх “у самотності... спокутуєм”. А це так важко. І згадує людина про молитву, “як всесвіт”, пише авторка, і навіть, коли вона безсловесна, промовлена подумки. Усвідомлюючи вірою досконалість небесного, Марія Людкевич промовляє прохання (поезія “Це дуже особисте”):

*Господи Боже, не вдосконалюй
свій золотий Едем,
Вже краще долю людську
в твоїх Отецьких руках.*

Ніхто “не може вгадати”, яка випаде доля, та з ласки небесної може стати щас-

ливою, допоки листи нам “пише ангел на вікні, що любить нас, як Бог і сивий час”. Ангел-Охоронець дається від Бога кожному з моменту народження, з’явив у цей світ на коротку мить вічності — життя. А що ж далі? Марія Людкевич спонукає до роздуму над вічним, запитуючи (поезія “А що як завтра...”):

*А що як завтра буде кінець світу,
А ми ще у брехні, гріхах і скверні
Й не знаємо, що це останнє літо,
І ми якісь захланні, постмодерні,
Технічні і обліпліні скарбами,
Інстинктами, бажаннями і грою.
А що як завтра станем біля брами,
Куди нас впускають, золотко,
з тобою?*

Авторка наголошує, як важливо людині уздріти духовним зором “знак від Бога”, щоб “сподіватись на райське літо” (поезія “Перечекати...”) і “в Божу милість широ повірити, себе зібрати”, не загубитися у житейському вихорі.

Серце жагуче

Марія Людкевич уміє виокремити для себе міцний стержень, якого тримається у вихорі подій, бо пристрасним серцем сприймає життя як причастя і знаходить у ньому насолоду (поезія “Напій життя”):

*Напій життя —
ковток вина,
Терпкий, медовий —
пий до дна.
Хоч роки,
мов стернею вскач,
Як скрипка,
серденько, не плач.
Усе минеться.
І це слава.
Ти, слава Богу,
ще живеш.*

Вона вміє любити й цінувати життя, бо не може бути по-іншому у чутливої жінки з іменем Марія, яке згідно санскриту означає: кохана, улюблена, юна, наречена. Тож письменниця і відчуває себе такою, хоч досвід багатий і “все прожите — закарбоване в серці”. Саме цей стан юної закоханості дає сміливість розв’язувати “вузлики болю” і не втрачати надію. Письменниця пише свою особисту історію на канві “фантастичної гриви часу”, вона співпереживає з тими, хто поруч, ділиться своїми спостереженнями і спогадами. А поміж тим вміє усамітнитись на лавчині у скверіку, де схилється стара, покручена верба, а навпроти “флокси клумбу обсіли, мов принцеси в рожеві”. Вдихаючи аромат благодаті, “жде нових перемін і любовних історій” (поезія “На подвір’ї”).

“Хочеться просто любити світ” — признається авторка збірки. Жагуче, а значить сповнене бажань, серце Марії Людкевич спонукає до краси й радості (поезія “А я іще хочу”):

*А я іще хочу
ловити вітер за гриву,
Тулити червоні маки,
щоб їх не зривали,
Щоби квітневу мелодію —
красу чорнобриву
Троїсті музики
грати не переставали.*

Вона так любить цей світ, за її словами “витвір біленький”, та все ж не неволить своєю любов’ю, розуміючи його вільнолюбство. А коли він таки “в тиші нічній заїде у дім на розмову”, то добуває слова із серця, мов на ширій сповіді. І знову ж посилає у ній імпульси до Бога, до його Творця.

Життя безперестанку доливає у чашу не тільки солодкі й медові, а й терпкі, гіркі, тернові напитки, — і мусиш їх спити, бо ти ще у ньому — живеш. А

“життя — це падіння і злеті” — пише авторка. Хіба не поранилися при падінні? Та все одно говорить самій собі: “Серденько, жити варто”, бо з ранами можна впоратися (поезія “Розум каже”):

*Жінка живе допоки
вміє зализувати рани.*

А серце таки ранилося, бо небайдуже, бо болить йому доля рідної України. І коли довгими зимовими вечорами письменниця вивільнить думку, іноді й пустить сльозу, думаючи про болісні втрати, як зринають спогади. Вони ятратя, бо рани не тільки давні, а й свіжі, сьогочасні. Серце не може й досі зрозуміти, чому “Небесна Сотня відплива від нас” і “качатко-час” відносить героїв до вічних берегів. Знову, через століття після Першої світової війни, розгорається полум’я боротьби за свободу та національну гідність. Бо ще ж не стерлися з пам’яті могили українських воєнів на горі Маківці, пише Марія Людкевич, а вже “на цвинтарі — свіжі хрести” (поезія “На Маківці”), бо знову нападники п’ють “криваве вино” і:

*Рятують сини цінною життя
Нашу свободу від бід.*

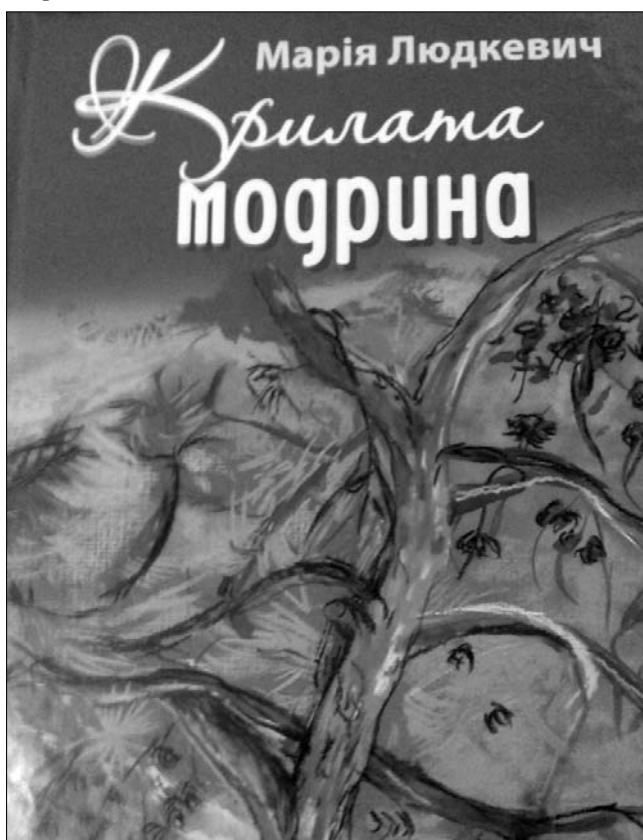
Чи може людська душа простити “цей гріх і жах?” Бо й далі триває війна, і “хижі птахи” різних родів полюють з небес, “танки місять землю”, і знову обривається життєва нить воїна... брата, батька, сина, мужа, нареченого (поезія “У храмі”):

*Дівчина молиться.
Ісус на хресті...
Куля знайшла
її нареченого,
Був добровольцем...
Тепер на хресті
Він — її оборонцем.*

І знову душа авторки “блукє у просторах космічних серед гір”. Отих рідних гір, в оточенні яких зростала, мріяла, пізнавала життя. Тепер спогадує усе, таке рідне й величне, особливо це небо, “звідкіль щоранку боже сонце сходить і просить: за героїв помолись”. У підсумку письменниця пише (поезія “Гіркі слова”):

*Та переможе справедлива мить
Усім воздасть, засудить і розсудить.*

...Зима тим часом не забарилася. Випав сніг, і тепер навіть “мороз, як закоханий шипатиме спогадам лиця”. І знову Марія Людкевич звертається “до богинь — крилатих Муз”, і приходить осянина, окрилення і впевненість у близькому торжестві правди й світла. Бо надходить радісне свято, люблене із дитинства, — Різдво Спасителя. Ось-ось зійде на небі “зірка яскрава” (поезія “Різдвяне”), а вона її буде пасти, наче “мала пастушка овечку на синьому полі”, і поволі зникне темінь. Зазвучить в нічній тиші дзвінкоголоса й крилата колядка і немов “торкне рукою” розчулену душу письменниці. І зазвучить поезія, і буде авторка “Крилатою модриною” окриленою, буде тішитися словом, як “серце зболене віщим Різдром”. Радість у поетичному слові понесе Марія Людкевич чисельним шанувальникам її творчості з високою познакою неба.

Роман ГОРАК,
м. Львів

Дорогою Василя Стефаника

Спроби інсценізувати новели Василя Стефаника були ще за його життя. Чи не вперше це зробив театр “Заграда” і режисер Володимир Блавацький 1934 року, створивши виставу під назвою “Земля”, на котру запросили автора. І хоч вистава збирала схвальні відгуки критиків у пресі, сам автор не вельми був задоволений нею, чим здивував артистів та режисера. Незадоволення автора було просте: за інсценізацією, рухом на сцені, відтворенням конкретної обстановки, викликані оповіданням, на жаль, пропадало його Слово...

Це, звичайно, не зупинило ні театр, а відтак і кінематограф від подальших спроб інсценування. Їх небагато, з’являлись вони, як правило, до чергових ювілеїв письменника. Основний акцент інтерпретацій зводився до показу важкого життя західноукраїнського селянина, який з горя та розпуки вимушений був топити дітей у річці, виїздити світ за очі, бо рідна земля не могла його прогодувати, та відповідної психології селянина, який мусив боронити те, що мав, як в оповіданні “Злодій”.

Дійство, яке показали в Музеї етнографії та художнього промислу НАН України студенти факультету культури та мистецтва Львівського національного університету ім. Івана Франка напередодні нового року, вдало названо “Дорогою”. І це справді дорога еволюції поглядів самого Василя Стефаника, який від радикальних і соціалістичних поглядів перейшов на націоналістичні позиції і відкрито визнав, що всі соціальні проблеми, про які він писав раніше, зможе вирішити тільки українська національна державність. Іншого виходу немає. Це відображено письменником в еволюції психології його героїв. “Дорога” — це одночасно й дороги людини, яка, опинившись в полоні накинута їй радянської ідеології, починає прозрівати та звільнятися.

У композицію увійшли сім творів письменника, які, як сім нот, лягли на нотний стан голосу Слова письменника і зазвучали голосами різних тональностей семи виконавців: від божевільного відчаю до смиренності та упокорення, від крику розпуки до дитячої колискової про сірого котика, який пішов ловити мишей. Від зневіри до коляди про Нову радість, яка стала у світі з народженням Христа Спасителя.

Головне те, що в тому реєстрі звучало на повний голос Слово Василя Стефаника, яке вимовлялося молодими устами. Дійство створене за традиціями давньогрецького театру, коли події коментує хор, а солістом є читець. Мінімум виражальних засобів і максимум емоцій, витонченість

кожного жесту, логічність і виправданість кожного сценічного руху. Тут навіть Земля, персоніфікована у невелику стежку з пшениці, перед якою відбувається дійство, і та земля, якій поклоняються герої вистави... Дивовижний настрій створюють запалені свічки, зі світла яких тінями забутого минулого до глядача проривається Слово письменника і проймає до глибини душі.

Ідея вистави та режисер — народна артистка України Олександра Бонковська, провідна акторка театру імені Марії Заньковецької та викладачка майстерності мови у Львівському університеті. Вистава відкрила на повну силу ще одну грань таланту цієї великої актриси української сцени.

Постановниця свідомо відмовилась від залучення у виставу добре відомих творів письменника, які досі використовувались у різних постановках на сцені. Вистава побудована так, аби повністю розкрити саме дорогу, яку пройшов Василь Стефаник і мусить пройти кожна людина, аби зрозуміти той час, в якому він жив...

Дійство починається від “Скону” старого селянина Леся, перед яким постає його життя зі своїми радостями, муками і гріхами разом із заподіяними кривдами, які не дають йому спокійно покинути цей світ. Хіба такі муки має тільки старий Лесь? Питання в тому, чи зуміємо ми вчасно покаятись... “Скін” звучить в інтерпретації Юрія Кінаша.

тації Юрія Кінаша.

Відтак йде “Святий вечір” зі збірки “Камінний хрест” (у виконанні Устини Карпіної). Трагедія одинокої жінки, одинокої людини, яких так багато серед нас. Новела сприймається як доповнення до “Скону”.

Третьою йде “Новина” про Гриця Летючого, який втопив у річці меншу дочку, а старша випросилася. Цей стихійний протест людини проти жорстокого світу і водночас любов батька до дітей стали апофеозом дійства “Дорога”. Новелу з дивовижною переконливістю ситуації, що склалася з бідним вдівцем, виконав Ярослав Андрейко.

“Новина” стає одночасно й переломним словом у дійстві. За нею йде новела “Гріх” в інтерпретації Тетяни Гринтус. Ця новела завершує цикл попередніх новел, написаних до Першої світової війни, і торкається подій, коли Галичиною пройшла московська орда, що вбивала, гвалтувала, нищила все на шляху. Жертвою її стала й Касяниха, дружина чоловіка, який повернувся з війни.

Вернувшись, застає в сім’ї поповнення від російського окупанта. Дружина виносить сама собі вирок і йде із сином у світ за очі з твердим переконанням, що виховає сина, спокутує свій гріх, і син відомститься за її безчестя, спричинене москальнею.

Володимир ПІВЕНЬ,
кандидат філологічних наук, доцент

Поезія — це молодість душі

Прочитання збірки поезій Володимира Олійника “Сонцемить”. — Вінниця: ТОВ “НІЛАН-ЛТД”, 2020. — 164 с.

ра “Сонцемить”: *Благословенна Богом та людина, / в якій віра і мета єдині...*

Академічний словник української мови, розкриваючи смисл цієї лексеми, наводить уривок із твору Миколи Зерова: “Не той блажен, хто загібає злото / Та дивні перли Індії, / Щасливий, хто малим задовольняється, / Нещасний, хто не знає меж!”

Отже, в етноментальній свідомості українців “блаженний” — не жадібний до коштовностей, бо в пріоритеті — духові, а не матеріальні вартості. Замінивши “блаженна” на “благословенна”, автор вносить свій нюансовий елемент переспіву, спрямовуючи читача до синонімії — благодатний, щасливий, безхмарний, сонячний тощо.

Отже, це — не ремейкова переробка, а насправді авторська інтерпретація у відповідності з особливостями індивідуально-особистісного світовідчуття, що сягає прапредківського культу Сонця (Дажбог, Яри-

ло, Купайло, Хорс). Певно, ідентифікуючи натхнення в мистецтві віршотворення з божественним спалахом сонячного проміння, автор дав збірці назву “Сонцемить”.

Надзвичайно актуальною є поетична версія проблеми рідної мови — не лише як засобу комунікації, а як “оселі духу” нашого народу: *Ти — наше сонце, мово України! / Безсмертя наше, вічний наш політ. / Ти — наша матір, вірна і єдина, / Ти духу нашої — неопалимий цвіт.*

Поточні філософські роздуми В.Олійника є насправді епіцентровими в загальному семантичному просторі збірки, складники якого сприймаються як образи з переносними значеннями й значно ширше... *Усе, що ти віддав — навік твоє... А ще: Я світ несучу в долонях — / Світлу кулю! Життя несучу...* Так, саме в цьому й полягає культуротворення.

Поет як будь-який мистець є комунікантом, тобто тим, для кого контакт з

І знову аналогія з нинішнім часом, скільки понижених жіночих дол, скільки збезчещено, згвалтовано...

Якщо Касяниха виносить вирок сама собі, то вирок дочці Катерині виносить мати. Вона твердо переконана, що такий вирок має повне право виносити не тільки Господь Бог, але й Мати звичинний гріх і перелобство з москалями... Новела має назву “Мати”, її виконала Вікторія Штурмак...

Про долю дітей під час війни нагадала новела “Дитяча пригода” у виконанні Юлії Рудь. Та й не тільки в час цієї війни, коли вбито тисячі дітей, викрадено, згвалтовано ордою... а тисячі дітей забрано голodomором.

Кінцевою метою довгої “Дороги” стала дивовижна своїм патетичним звучанням новела “Марія”, яку Василь Стефаник у своїй останній збірці присвятив Іванові Франкові, який настановив його своїм наслідником у літературі. Марія втратила на війні двох своїх старших синів і з ними найменшого... Свою кровиночку... Пішли воювати за Україну... Не вернулись...

Прийшли з ворожим військом інші. І виявилось, що серед них прийшли інші, в яких впізнала синів інших матерів, які, як і її сини за Україну. Тільки вимушені йти під іншими прапорами і не за свої інтереси... Одвічна трагедія України, коли брат йшов на брата...

“Чує, як сини держуться маленькими руками за її рукави, як ростуть з кожним звуком. Чує кожне їх слово коли-небудь сказане і кожду розмову за Україну. Всі невиразні і таємні назви випрядуються з волосся звезд, і, як пребагате намисто, обіймають її шию”.

І бачить вона, як “блискотять ріки по всій нашій землі і падають з громом у море — а нарід зривається на ноги. На переді її сини і вона з ними йде на ту Україну, бо вона, тая Україна, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоб вони були всі вкупі”.

Могутнім апофеозом і заклинком йти на ворога спільними силами, взявши з собою Слово Василя Стефаника, завершується це дійство...

Я не знаю, як складеться сценічна доля тих молодих виконавців дійства, але твердо переконаний, що цією виставою вони причастились високим Словом Стефаника. І це вже назавжди. Відрадно, що саме на такому Слові виховується майбутнє...

Організатором показу дійства був заслужений діяч мистецтв України Юрій Чекоч. Він і виголосив передне слово.

Зібрані кошти від вистави були передані для допомоги ЗСУ.

читачем-реципієнтом конче необхідний. Творцеві слід мати рецептивний контент задля інформації, осмислення, визначення рівня свого розвитку й накреслення подальшої перспективи. У цій комунікації (творчі клуби, зустрічі, презентації, обговорення, дискусії, читацькі конференції, симпозиуми тощо) письменник знаходить для себе не тільки стимули для творчого розвитку і зростання, а й засвоює норми і правила, важливі для культурно розвиненого суспільства: *Не загравай, поете з читачем. / Читач це загравання вмиль розкусить... / Читач — твій друг і співрозмовник твій. І ти, поете, читачу довіряйся...* Саме в атмосфері довіри зароджується популярна комунікаційна практика копірайтингу, без якої сьогодні, в добу розвитку інформаційних технологій, зростання креативної особистості не можливе. І автор цієї збірки знає про це.

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок: творчий поступ Володимира Олійника набуває все більших темпів і потужностей, стає перспективнішим і соціально значущим, роблячи вагомий внесок у скарбницю поезії Поділля як складника культури сучасної України.

Василь Симоненко: “Україно! Ти моя молитва, ти моя розпука вікова...”

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

“І в твоєму імені живу!”

Коли геніальний український поет Василь Андрійович Симоненко відійшов у засвіти 14 грудня 1963 року, тобто за три тижні до свого 29-річчя, мені випало бути студентом першого курсу історичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (Симоненко закінчив факультет журналістики у 1957-му – В. М.). Звісно, не знав, що в той час, коли слухав перші лекції в університеті, великий поет занотував у щоденнику 3 вересня 1963 року вкрай гіркі й болючі рядки: “Літературна Україна” каструє мою статтю, “Україна” знущається над віршами... До цього можна ще додати, що в квітні були зняті мої вірші у “Зміні”, зарізані у “Жовтні”, потім надійшли гарбузи з “Дніпра” і “Вітчизни”.

*Ай, ай, ай весело! Всі ми під пресою.
Так воно треба задля прогресу”.*

Не знав я тоді та й багато років по тому, що в березні 1965 року на засіданні Урядового республіканського комітету з премій імені Т. Г. Шевченка в обговоренні кандидатури Василя Симоненка (посмертно) за книги поезій “Тиша і грім” і “Земне тяжіння” взяв участь член комітету, секретар ЦК КПУ Андрій Скаба, який заявив: “Вихованцю радянської влади положено писати, як положено в нашій країні... Мова іде не про генія, не про видатне явище і щось нове в нашій літературі...” Головний партійний ідеолог України вимагав взагалі зняти це питання з обговорення, бо “Симоненко ніяким авторитетом у радянської молоді не користується, а тільки у кучки молодих людей...” Особливо щиро підтримав його голова Урядового комітету Олександр Корнійчук: “Як же може розглядати і висувати це на Шевченківську премію? Я вважаю, що треба зняти його взагалі з голосування”.

І Василь Симоненко був удостоєний Шевченківської премії аж через 30 років...

Так от, я з тієї “кучки” тодішніх молодих людей, адже Василь Симоненко став істинним кумиром моєї юності, а його вірші назавжди поселилися в моєму серці. Зачитувався, дихав ними, знав їх напам’ять. У тому числі ті, котрі “ходили у списках”, скажімо, вірш “Злодій” (жовтень 1962 року), який переписав ще на першому курсі й досі пам’ятаю...

Мене, 18-річного сільського хлопця, котрий недавно переїхав у Київ із славновісного, свободолобного Медвина, вірші Симоненка приголомшили своєю розкуто-нешадною правдою, примусили не раз закам’яніти в осмисленні того, що сталося – душею відчув, як далі треба жити... Поезії Василя Симоненка справді відкривали горизонти нового життя – незалежного, гордого, совісного, допомагали у юнацькому змушнінні, дуже сприяли в тому, що взявся за перо...

По суті Василь Симоненко був одним із перших шістдесятників, і він устиг зробити більше, ніж деякі широко рекламовані московські знаменитості цього суспільного феномену. Надзвичайність і неповторність Симоненка полягали в тому, що

8 січня 2023 року спливає 88 років від дня народження Василя Симоненка, а наприкінці 2023-го виповниться 60 літ з часу його смерті.

весь букет тодішніх політичних, ідеологічних, економічних проблем він бачив через призму незалежності України. Поготів, що з іменем Василя Симоненка були пов’язані великі українці Алла Горська, Іван Драч, Іван Світличний, Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Євген Сверстюк... За півроку до смерті у вірші “Прирученим патріотам” Василь Симоненко, для якого патріотизм був душевною сутністю й правдою, затаврував зросійшених офіційних українців, відірваних від матері-землі й за плату закоханих в ідею: “Нікчемні слуги чорного добра...” Поет став справжнім провісником історичних зрушень у національно-державному будівництві, що сталися через три десятиліття, в “Пророцтві 17-го року”, чудом надрукованому в збірці “Земне тяжіння”, сказав нешадну правду про минулий і свій час:

*На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил.*

Моїми улюбленими стали Симоненкові рядки з вірша “Україні”:

*Коли мечами злоба небо крас
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім’ям вмираю
І в твоєму імені живу!*

Саме так – “...І в твоєму імені живу!” назвав аспірантську статтю про Василя Симоненка, опубліковану 1969 року в районній газеті – ширших можливостей у мене тоді не було. Втім, того року взагалі з’явилося ще лише дві публікації безпосередньо про Симоненка – в журналі “Дніпро” та в газеті “Комсомолец Полтавщини”. Нагадаю, що після збірки “Поезії” 1966 року вірші Симоненка в окремих виданнях не виходили півтора десятиліття. За точними словами Івана Дзюби, “з середини 60-х років, уже після смерті, він став для місцевих ревнителів застою ворогом № 1. Його не тільки не друкували – навіть згадувати його не рекомендувалося”.

Через більш як півстоліття дозволю собі дещо процитувати з моєї статті, в якій оцінювалися видання на той час Симоненкові поетичні збірки:

“І то – тільки початок творчого життя українського поета-громадянина. Вічний шлях до людських сердець – ще попереду. І якщо ви не тримали в руках збірку його віршів – зробіть це негайно, вчитайтесь в рядки великого поета України, і він вже назавжди стане близьким і рідним. Він стане необхідним...”

Любителі словесного бароко не віднайнуть в його віршах вишуканих формулювань, зовні красивого хитросплетіння слів. Симоненко писав просто. І то висока простота справжньої поезії. Великий людинолюб, він сказав в одному з своїх віршів: “Найскладніша людина проста”. Те саме можна мовити й про його поетичну творчість...

Наш сучасник і наші нащадки, гортаючи сторінки його збірок, вдивляючись у світланковість очей нерозквітлого генія, вчитуючись у мудрість його простих рядків, я певен, чують і чутимуть тихі і безмежно глибокі слова Василеві:

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

...Треба прочитати Василеві поезії. Кажу – прочитати, бо перечитувати їх десятки разів примусить вас сила творчості поетової...”

Отже, з молодечою запальністю й категоричною настійливістю найперше закликав своїх ровесників обов’язково прочитати Василя Симоненка. Та врахуйте, що з часу його смерті й появи перших поетичних збірок минуло тоді лише кілька років і хотілося невідкладно подбати про більший інтерес до творчості великого поета. Поготів, що власне враження-захоплення здавалося мені й виявилось насправді безпомилливим... Тому й сьогодні

хочу наголосити ментальну необхідність осягнення феномену Василя Симоненка новими поколіннями українців...

“Гримотить над світом люта битва за твоє життя, твої права”

Чи доводилося вам замислюватися над оцими хрестоматійно відомими й відчайдушно-пророчими рядками Василя Симоненка з вірша “Задивляюся у твої зиниці...” (інша назва – “Україно, п’ю твої зиниці...”):

*Україно! Ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...*

*Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.*

Запитаєте, в чому тут відчайдушність і пророчість? Нагадаю, що цитовані рядки написано 26 грудня 1961 року, тобто через два місяці після XXII з’їзду КПРС. Очевидно, двадцятисемирічний поет усвідомлював, що радянською вірою й молитвою віднині неодмінно має стати Програма будівництва комунізму (вкупі з Моральним кодексом будівника комунізму), прийнята з’їздом. Не кажу, що член КПРС з 1960 року Василь Симоненко збирався протестувати проти фактично біблійних положень кодексу чи публічно заперечувати блягу й утопічну заяву з’їзду про те, що тодішнє покоління радянських людей буде жити при комунізмі...

Та було б абсолютно наївно вважати, що чуливо-чисте серце поета болісно не здригнулося від інформації про новітні рішення з’їзду, в одному з віршів тієї пори згадані з іншого приводу – “про все те знаємо з газети...” Він і працював у газеті “Молодь Черкащини” й був у курсі всіх радянських подій... Саме тоді Василь Симоненко гостро відчув, що проголошення на XXII з’їзді Микитой Хрущовою нової історичної спільноти людей різних національностей стане й новим історичним випробуванням для України. Розгорнута концепція міфу про “радянський народ” була ще попереду, але заява Хрущова на з’їзді щодо російської мови як другої рідної мови для всіх народів СРСР, не залишала сумнівів про повну русифікацію й, фактично, денационалізацію України найпершою. Поет усвідомлював, що саме така доля її чекала на нових магістралях “комуністичного будівництва”.

Все це виплеснулося з латентності за п’ять днів до вже згаданого вірша – 21 грудня 1961 року:

*В букварях ти наряджена і заспідничена,
Поворозками зв’язана, ледве жива,
На обличчі тремтить в тебе радість
позичена,*

На губах скам’яніли казенні слова.

*Україно! Яка в тебе мрія шалена!
Ти не клітай очима на мрію чужу.*

*Притулися горбами й устами до мене,
Перетни в моїм серці криваву межу!*

Цей вірш зазвичай називають за його першим рядком – “В букварях ти наряджена і заспідничена...” На мій погляд, його ключовим рядком є дивовижне звернення до України: “Хай не вірять твій розум в убогі дива”.

Василь Симоненко не вірив у комуністичні утопії. Звідси й душевний відчай, який коринився в історично-ментальній залежності від імперської Росії – “ти моя розпука вікова”...

У той же час поета переповнювала безмежна любов до України, співмірна з Шевченковою: “Щось у мене було / І від діда Тараса, / І від прадіда – / Сковороди”. Ці слова датуються 14 грудня 1961 року. За точним спостереженням Івана Дзюби, “не випадкові слова й не марні...”. Повертаючись до поезії “Задивляюся у твої зиниці” нагадаю, що саме в ній Симоненко зізнався своїй єдиній Україні:

*Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю –
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!*

У поезії Симоненка сама Україна стала його молитвою й за неї по-шевченківськи “гримотить над світом люта битва”... Цей рядок явно не з 1961 року, скоріше він і є пророцтвом 2022-го, коли у війні з агресивною Росією за підтримки всього світу Україна буквально й остаточно виборює своє право на життя...

Ще у двадцять років поет означив абсолютно чітко своє місце у майбутній війні, коли “знову загримлять гармати, / І танк зімне пшеницю на лану...”, а “дехто втратить віру й силу, / Своє життя рятуючи одне”:

*Але не я... Я квиснути не стану,
Хоч як не буде боляче мені,
За нашу землю, дорогу й кохану,
Я рад прийняти на себе всі вогні.*

Микола Сом:

“Слово про Василя Симоненка”

У рамках цієї статті не маю змоги розповісти про численних авторів-симоненкознавців, які досліджували життя та творчість поета, втім не промину назвати хоча би деякого з них: Володимир Біленко, Станіслав Бураченко, Петро Жук, Петро Засенко, Валентина Коваленко, Іван Кошелівець, Степан Крижанівський, Ігор Осадчий, Василь Пахаренко, Євген Сверстюк, Юрій Смолянський, Анатолій Ткаченко, Микола Томенко, Лілія Шитова, Василь Яременко... Вражаючий перелік літератури про Василя Симоненка, в тому числі й рецензій та відгуків на його твори, міститься в біобібліографічному виданні, підготовленому Національною парламентською бібліотекою та Інститутом літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, який відкривається ґрунтовною статтею відомої української літературознавиці, письменниці, поетеси Людмили Тарнашинської “Високі реєстри Василя Симоненка: про його життя і творчий шлях”¹. Корисними є біобібліографічні покажчики “Тиша і грім Василя Симоненка” (2005) та “Витязь невмирущого слова. Василь Симоненко” (2011), з любов’ю створені Черкаською обласною бібліотекою для юнацтва імені Василя Симоненка. В них відображено твори поета, видання, публікації та інтернет-ресурси про нього.

Раджу згадані біобібліографічні видання всім, хто справді прагне зануритися в творчість українського генія та його біографію.

У мене інший, скромний замисел, а саме: коротко, в концентрованому вигляді передати найцікавіші думки про Василя Симоненка тих великих українців, які писали вступні статті до видання його творів у різні роки. – Олеся Гончара, Івана Дзюби, Бориса Олійника, Миколи Сом.

Найперший – вихідець із села Требухів Броварського району на Київщині, ровесник і однокурсник Василя Симоненка, з ним навіть жив в одній кімнаті в університетському гуртожитку, поет Микола Сом, який написав коротку, але зворушливу передмову “Слово про Василя Симоненка” до першої посмертної збірки “Земне тяжіння”, виданої 1964 року.

Поетів товариш стисло виклав біографію Василя Симоненка, передусім, літературну, й засвідчив, що на факультеті журналістики Вася Симоненко (так усі називали його) довго мовчав: “Десь до третього чи навіть до четвертого курсу він майже нікому не показував свої вірші, не поспішав їх друкувати. І це тому, що занадто суворо ставився до них. Він багато читав і багато знав. Перше обговорення віршів В. Симоненка відбулося в літературній студії університету. Думка була одна – народився талановитий поет... Його всі любили за веселу душу, відверту вдачу. Навколо нього групувалася літературна молодь. Уже лаш-

тували до видання свої перші книжки-ластівки Тамара Коломієць, Василь Діденко, Дмитро Головка, Борис Олійник, Микола Сингаївський, Володимир Коломієць, Олесь Лупій та інші¹. Микола Сом зауважив, що й у Черкасах, де Василь Симоненко працював в обласних газетах, а потім кореспондентом “Робітничої газети” у Києві, коли подав до видавництва першу книжку, він був для літературної молоді “взірцем таланту і скромності”.

Важливо, що й поза передмовою Микола Сом залишив лапідарно-влучні характеристики Василя Симоненка й творчої атмосфери, яка його оточувала:

“Висока совість... Кмітливий розум... Дивовижна працелюбність... Товариська подільність... Для мене це не загальні слова, бо за ними стоїть живий Василь Симоненко, якого всі любили і шанували ще в студентські роки. Недарма ж ми обрали його головою університетської літературної студії, яка була у наші дні справжньою кузницею молодих талантів, користувалася неабияким авторитетом у нашому вузі і поза його стінами, зокрема – у Спільці письменників України. Ось чому до нас на творчі зустрічі охоче приходили великі майстри сучасної літератури: Павло Тичина, Остап Вишня, Максим Рильський, Андрій Малишко. Та найчастіше до нас на вогник заходив Володимир Сосюра”.

Борис Олійник: “Не вернувся з плавання...”

Дуже близько стояв до поета Борис Олійник – вони були ровесниками, разом вчилися на факультеті журналістики, жили знову-таки в одному гуртожитку. Саме ця подробиця чомусь особливо зацікавила мене – студента, котрий щодня добирався з гуртожитку в університет, і підштовхнула до того, щоб у 1966 році знайти здавалося би недосяжного Бориса Ілліча й познайомитися з ним... Від нього дізнався, наскільки високо цінував Олійник свого друга, втім про його участь у творчій долі Симоненка коротко згадаю словами поетового ровесника й однокурсника Володимира Біленка: “Перший вихід Василя Симоненка на всеукраїнську орбіту благословив Борис Олійник, опублікувавши влітку 1959 року Василеві поезії в газеті “Молодь України”, де Борис завідував відділом літератури². За свідченням Біленка, разом із Олесем Гончаром і в 1960–1980-х роках Олійник був мужнім і принципово послідовним захисником Симоненка, зокрема, сприяв виданню книжки “Лебеді материнства”. Зі свого боку Василь Андрійович тепло й по-доброму зустрічав кожну нову публікацію Бориса Ілліча³.

Могутнє метафорично-поетичне мислення Бориса Олійника виявилось, між іншим, у назві передмови до Симоненкової збірки “Поезії”, виданої 1966 року – “Не вернувся з плавання...” Борис Ілліч писав: “Люди помирають, а справжні поети – живуть. Я ще раз переконався в цій істині, коли знову зустрівся з Василем Симоненком у 1964 році. Власне, не з ним особисто (він же десь у далекому плаванні), а з його новою збіркою “Земне тяжіння”, що вийшла у видавництві “Молодь”. Він був таким же, як і в “Тиші і гromі”, тільки поглибшав, змужнів і поміцнішав”.

Борис Олійник особливо відзначив, що Василь Симоненко не міг, не вмів, а точніше – не хотів обставляти своє плавання і проводити в дорогу тріскучими прощальними мітингами, менторськими настановами і вереском оркестрів. А був він “поет серйозний і ставився до цього важкого ремесла з трепетною пошаною і серйозністю справжнього майстра... Не боявся вступити в двобій з несправедливістю, якщо вона навіть займала надто високу посаду, він хотів бачити і зробити кращою свою країну, він йшов у бій за правду без забрала, з оголеними нервами, на межі найвищої напруги”.

Коли 2010 року відзначали 75-річчя з дня народження Василя Симоненка, його великий ровесник Борис Олійник яскраво й вагавито закінчив блискучу статтю про

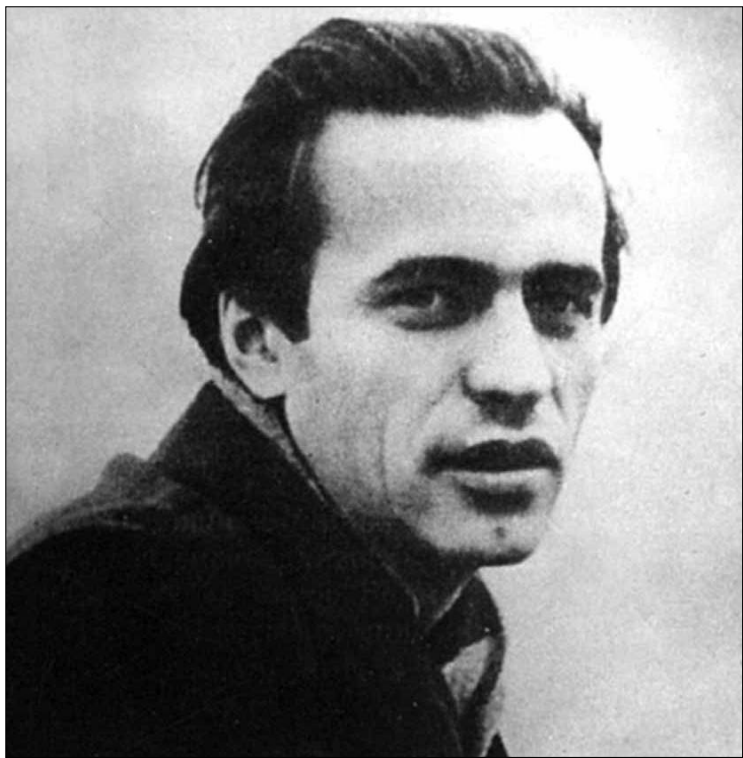
поета в “Літературній газеті”:

“Нелегко в кілька сторінок увібгати повноросте життя і дії істинного витязя поезії, безмежно талановитого митця, безоглядно відважного воїна за волю і долю Вітчизни. Поета, котрий прийняв на себе тяжку дозу радіації від тодішньої оприччини, витязя, котрий не скорився обставинам, віддавши всього себе Україні. Отож, уриваючи розповідь, хотів би завершити її так: **щасливий народ, що подарував світові такого поета. Щасливий поет, якому судилось народитися українцем.**

Невже йому сімдесят п’ять? Та облиште: він же такий молодий...”
Це сказано на десятиліття й віки. Нині можна широким дивуватися: невже Василю вісімдесят вісім? Він же такий молодий! А звернули увагу на те, що Борис Олійник двічі називає Симоненка витязем? Він абсолютний й беззаперечно підтримав Олеся Гончара, який ще на початку 1980-х років коронував Симоненка на “витязя молоді української поезії”...

Олесь Гончар: “Витязь молоді української поезії”

Саме так називалася вступна стаття Олеся Гончара до найповнішої на той час книжки поезій і прози Василя Симоненка

“Лебеді материнства”, що планувалася до випуску видавництвом “Молодь” у 1972 році й була продумано “підсилена” словом авторитетного письменника. Тут і хочу наголосити, що на згаданому засіданні Урядового комітету в березні 1965 року саме Гончар заперечив секретареві ЦК Скабі: “...Я змушений тут не погодитись з Андрієм Даниловичем і з його загальною оцінкою цього поета, і я не можу сприйняти того образливого тону, в якому він говорить про Симоненка”.

Втім у згаданій передмові Гончар мусив абсолютно демонстративно зазначити, що “Симоненко – митець світогляду лєнінського”, і йому широким притаманна “віра в комуністичні ідеали”, справжній інтернаціоналіст, “який широко дивиться на світ, адже в наш час тільки безнадійно тупий може не стати інтернаціоналістом...” Але й це не допомогло, врешті-решт через цензурні перепони й застороги книга побачила світ аж 1981 року. За словами Володимира Біленка, “випуск цієї стражденної книжки став святом для української інтелігенції: відкрився доступ масового читача до поезії і прози В. Симоненка. Україні було повернуто його ім’я, відбулася легалізація поета на Батьківщині... Повернення В. Симоненка в рідну Україну стало незворотним”.

Вже на самому початку статті Гончар сказав найголовніше:

“З глибин народного життя вийшла поезія Василя Симоненка. З мужності народу, з гора його і його звитязної боротьби виспівалася вона. Звідси той дух непоборний, яким вона пройнята, звідси та розпашіла пристрасть, яка буває в ній. Вітер часу не остудив Симоненкових поезій, вогнем душі жаріють вони й сьогодні, як і тоді, ко-

ли вперше так жагучо й неповторно вибухнули в нашому красному письменстві”⁴.

Згадані вище маскувально-відволікаючі фрази й означення Гончара були вилучені з видання Симоненкових вибраних творів 2003 року під назвою “У твоєму імені живу” та 2004 року – “На схрещених мечах”. Звісно, Гончар уже не міг висловитися щодо назви цих збірок, але вони щасливо взяті з поезій Симоненка, зокрема, з вірша “Там, у степу, схрестилися дороги...” Критики справедливо й переконливо розглядають яскравий образ доріг – мечів, які розрубують людські долі, в історичних масштабах небезпечного герцо, співмірного з постагттю та боротьбою Василя Симоненка, проте так само це стосується й непростих буденних, духовних, етичних ситуацій, у яких закохані повинні зробити вибір:

Ми ще йдемо. Ти щось мені говориш.

Твоя краса цвіте в моїх очах.

Але скажи: чи ти зі мною поруч

Пройдеш безтрепетно по схрещених мечах?

Олесь Гончар бачив Симоненка молодію людиною, яка до важливих життєвих істин здобувалась сама, жила своїм розумом, непозиченими уявленнями, для неї етичною нормою стала суворая, майже аскетична вимогливість до себе, прагнення самовдосконалюватись, готовність взяти будь-який труд, будь-яку випробу на себе заради щастя народу, Батьківщини, людства... Заслугою Гончара стало те, що він виразно вказав на шевченківські інтонації, мотиви народної пісні, які часто озиваються, відлунюють у поезіях Симоненка, а також зазначив, що є в “його творчій доробку речі, які сьогодні справедливо можемо назвати класичними”.

Неперевершеним осягненням феномену Василя Симоненка залишився такий висновок Олеся Гончара:

“Серед літераторів трапляються й такі, без яких їхня доба могла б спокійно обійтись, нічого істотного не втративши. А є такі, що стають виразниками свого часу, живими нервами його драм і борін, відтворюють у собі самий дух епохи, – її кровообіг проходить крізь них. **Є такі, чия творчість стає мовби часткою нашого буття, часткою повітря, яким ми дихаєм, і тих ландшафтів, що нас чарують, і помислів, що ними живем. Симоненко такого типу поет. По таких читач вивіряє свої емоції, свої заповітні думи”.**
Краще не скажеш...”

Іван Дзюба: “Більший за самого себе”

“Є люди, яким судилося бути більшими за самих себе. Такий Василь Симоненко” – цими словами несподівано й точно розпочав Іван Дзюба передмову до видання літературної та журналістської спадщини поета у двох томах, здійсненого 2004 року⁵. Вчений мав на те право, бо ще у самвидавній критиці, разом з Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, особливо високо поцінував поетичний талант і громадянську мужність Василя Симоненка. На початку нового століття й тисячоліття вступна стаття літературознавця стала по суті першим науковим дослідженням творчості поета. В основі розмислів Івана Дзюби лежала максима: “Якщо спробувати одним словом виразити головне в поезії Василя Симоненка, то це буде слово: народність”. Ішлося про справжню народність, яка визначається тим, що поет починає говорити голосом свого народу, коли він висловлює його наболілу правду; а це можливе тоді, коли поет і живе життям народу, його клопатами, тривогами й муками і коли він має велику силу й мужність – бути репрезентантом народу перед своїм часом, а, може, й перед усіма часами... В аналізі Дзюби моральний максималізм і духовний аристократизм Симоненка органічно поєднувалися з “мужицьким”

соціальним демократизмом, народністю, саме в цьому, за словами літературознавця, “одна з дивовижних особливостей його поезії”. З унікально широкою поезією Василя Симоненка проростала в суспільстві гордість з того, що найдостойніший родовід є трудовим, народним.

Іван Дзюба привернув увагу до того, що для Василя Симоненка був універсальним принцип самоцінності людського “Я”:

У кожного “Я” є своє ім’я,

На всіх не нагримаси грізно,

Ми – це не безліч стандартних “я”,

А безліч всесвіттів різних.

Ми – це народу одвічне лоно,

Ми – океанна вселюдська сім’я.

І тільки тих поважають мільйони,

Хто поважає мільйони “Я”.

Саме тут мені хочеться вмонтувати прецікаві роздуми видатного літературознавця й великого друга Івана Дзюби академіка Миколи Жулинського про те, що багато чого з життєвого, зокрема журналістського досвіду Василя Симоненка, інтегровано в його поетичні тексти з емоційно відкритою саморефлексією Я-оповідача:

“Передусім у природотворній ідейнообразного відтворення внутрішнього світу почувань, переживань і сподівань Я-оповідача й полягає новаторство Василя Симоненка. Новаторство поета, який заговорив із народом його голосом і голосом своїм, максимально скоротивши віддаль між собою і своїм читачем. Поетові судилося перейти межу, яка розділила поетичний офіціоз і позахудожню реальність, і поєднати художнє Я із прототипним Я позахудожньої дійсності... Симоненкове Я суверенне, індивідуалізоване національним виокремленням із маси, колективизм, з тієї “нової історичної єдності – радянського народу”, яку формувала комуністична партія засобами русифікації, нівеляції національного образу, інтернаціоналізації”⁶.

Важко знайти глибше й переконливіше підтвердження й деяких моїх міркувань у цій статті...

Повертаючись до висновків академіка Івана Дзюби, який уперше науково-лапідарно розкрив Шевченкову присутність у творчості Василя Симоненка: “Є шевченківське і в діапазоні голосу – від грізного пафосу до ніжного зізнання, від гімну людині до глузливості з того, що тільки подолу людську має; від болю за кривди людські до влячності життя за його прості радощі... Як і Шевченкові, Україна Симоненку потрібна не для гордині, а для справедливості, бо який же це світ, у якому не буде твого народу...”. Вчений абсолютно вмотивовано зафіксував, що Симоненко пройшов шлях від елементарного газетярського моралізування до високої публіцистичності й, головне, до громадської лірики шевченківського гатунку, твердо став серед тієї групи літературної молоді, яка “відроджувала Шевченкове начало, його велике звертання до мертвих, і живих, і ненароджених земляків своїх...”

Серед висновків Івана Дзюби про значення творчості Василя Симоненка вирізняється такий: “У Василеві випростувалося покоління, випростувалася Україна”. Родом і з того покоління... Знову скажу словами глибокодумного Миколи Жулинського, який точно зазначив, що в ті вже легендарні шістдесяті роки Василь Симоненко був духовним революціонером, речником молоді літературно-мистецької когорти, “яка пробивала духовну просіку крізь свавільне розкошування безкарністю тоталітарної системи”. Сам ішов тією Симоненковою просікою...

¹ Василь Симоненко: “Україно, ти моя молитва...”. Біобібліографічний нарис. К., 2007, 119 с.

² Біленко В. Тернистий шлях до читача. Як в Україні видавалися книжки Василя Симоненка. К., 2016. С. 85, 101, 103.

³ Гончар О. Витязь молоді української поезії // Василь Симоненко. Лебеді материнства. К., 1981. С. 5.

⁴ Дзюба І. Більший за самого себе // Симоненко В. Твори : у 2 т. Т. 1. Поезії. Казки. Байки. Черкаси, 2004. С. 16–32.

⁵ Жулинський М. Василь Симоненко: творчість і доля // Світогляд. 2010. № 1. С. 66–68.

“Дякую за те, що у ці різдвяні дні ви уповноважено і назавжди надали “Щедрику” українське громадянство”.

Хай Україні Перемогу Рік двадцять третій принесе!

*Прощай, шалений двадцять другий,
Страшний і драматичний рік,
Твоєї хижості й наруги
Ми не забудемо повік.
Таких років під небесами
У нас давно вже не було,
Ти весь просякнута сльозами,
Ти — мов надломлене крило.
Хоч гартував нам душу й тіло
У цій запеклій боротьбі,
Та, бачить Бог, ми не хотіли
Такої доленьки собі.
Та ворог не побачить туги
В ясных очах моїх братів —
Прощай жахливий двадцять другий —
Пора тиранів і катів...
І ось, неначе на портреті, —
В моїй уяві постає
Рік України — двадцять третій,
Де буде все не так, як є!
Зустріньмо мить його приходу
З вогнем натхнення на чолі —
Нехай для нашого народу
Він стане світлим на землі.
Хай херувими срібнокрилі
Закриють нас усіх крильми,
Щоби у всій красі і силі
Постали перед світом ми!
Давай попросимо у Бога
Те, що для нас понад усе:
Хай Україні Перемогу
Рік двадцять третій принесе!*

Анатолій МАТВІЙЧУК

“Щедрик” звучатиме естонською... в трьох варіантах

Всесвітньо відома українська колядка “Щедрик” znana в Естонії під назвою “Jõulud on kaes” (“Різдво вже тут”) вже дуже давно. Це переспів популярної англомовної пісні “Carol of the Bells”, написаної під враженням від української колядки на музику композитора Миколи Леонтовича в 1930-х роках.

Останнім часом через підвищений інтерес до подій в Україні багато естонців зацікавилися оригінальним “Щедриком”. Тож з’явилися охочі донести оригінальний зміст колядки.

“В естонському народному календарі також є дні, коли молодь ходить селом, співає та бажає господарям багатства та щастя, а господарі пригощають. За розміром “Щедрик” саме як естонський традиційний алітераційний вірш (також з дохристиянських часів), тільки український варіант заримований, а естонський — не обов’язково”, — зазначила в коментарі до свого авторського перекладу професорка Талліннського університету Анна Вершик. У своєму перекладі естонською “Helde ohtu” (“Щедрий вечір”) вона використала традиційну поетику, характерну для цього фольклорного жанру.

Анна Вершик перекладає естонською поезію сучасних українських авторів. Так, на її сторінці у фейсбуці опубліковані переклади творів Марії Козиренко, Юлії Мусяковської, Анни Малігон.

Інший естонський перекладач — поет, філософ, журналіст і редактор Рауль Веєде — захоплюється українською музичною класикою. 2019 року він створив оригінальний естонський переклад пісні “Дивлюсь я на небо та й думку гадаю” на слова Михайла Петренка.

Цьогоріч на Святвечір він також переклав “Щедрик”. Про свій переклад, що має назву “Lahke linnuke” (“Ласкава пташечка”), Рауль каже: “Я акцентував увагу саме на резонансі з музикою Леонтовича, щоб пісню було легко співати”.

Те, як звучатиме оригінальний український “Щедрик” естонською, можливо, дізнаємося найближчим часом. Талліннським музикантам українського походження до вподоби ідея заспівати цей шедевр естонською. Але наразі вони тримають інтригу...

Свен БУКЕТ

“Я співаю, отже існую...”

Галина ДАЦЮК, журналістка

Отак живемо. Вранці на Київ летіли “ворони”, а ввечері прилетіла Ластівочка. Побувала на блискучій кураторській екскурсії Тіни Пересунько “Я співаю, отже існую...” Виставка присвячена 100-літтю прем’єрного виконання нашого “Щедрика” в Америці, компактна, але багатюща, чимало експонатів демонструються вперше. Дякую, Тіно, за цей незабутній щедрий вечір у затишному музеї Миколи Лисенка.

За чітко окреслені паралелі нашої історії від часів УНР і до часів новітніх. За кожну озвучену цитату Олександра Кошиця і Симона Петлюри, які про сьогоднішню Україну і Велику війну за нашу Незалежність. Дякую за те, що у ці передріздвяні дні ви уповноважено і назавжди надали “Щедрику” українське громадянство і прописали у паспорті його автора Миколу Леонтовича. Дякую за ширину і водночас пе-

реконливу інтонацію, з якою розповідали цю вражаючу і мало досліджену сторінку нашої історії та культури.

Вона надихає, додає сил і 100 разів переконує, що ми такі унікальний народ. І якщо сто років тому, в умовах бездержавності, ми були здатні захопити світ своєю піснею, що виконувала місію

культурної дипломатії, то, маючи державу, ми непереможні! Головне, подалі від мацкви і навіки. Про це лунало в кожному куплеті пісень, що звучали під час екскурсії у виконанні хору Олександра Кошиця.

Про це сяяло ясною зорею глибоке кивське небо. Дякую, Тіно, за Різдво у душі. Ви сама, як Ластівка, що весну сповіщає.

«Ідея української державної самостійності не нова: вона вже двічі була переведена в життя і двічі погребана ворогами. Сьогодні вона на порядку дня втретє. Та для цілого світу вона являється немов нововідкритою Америкою завдяки тому, що російські імперіялісти, як представники пануючої нації, голосили широкому світові, що немає ніякої України.

Щоби доказати перед світом наше національне існування і право на державну самостійність... треба було показати щось так оригінального і переконуючого, до того в так доступний спосіб, щоби про це заговорили всі як про неоспоримий факт. Такий аргумент легко найшовся в нашій національній культурі. Це наша пісня...

Вона свідчить про окремішність нашої нації та про її відмінність від сусідніх народів, з чого виходить, що наш великий нарід, будучи окремішним і маючи власну високу культуру, має повне право на своє власне державне життя».

Із книги спогадів хориста Української Республіканської Капели Олександра Пеленського «Українська історія в снігах» 7:32

Мандрівка Львовом з Анатолієм Буртовим

У Музеї-майстерні Івана Кавалерідзе (Київ) відбулася персональна виставка заслуженого художника України Анатолія Буртового “Уклінна подяка ЗСУ! Львів – місто краси”, на якій він представив свої графічні та живописні роботи, створені під час російсько-української війни.

— В усіх нас було на слуху, що війни не уникнути, — нагадав **Анатолій Буртовий**, — хоча більшість сподівалася, що повномасштабного вторгнення все-таки не буде. Напередодні війни нам із дружиною порадили попрацювати у Львові. Ми вирішили поїхати туди орієнтовно на тиждень. Проте, виїхавши з Києва 13 лютого, залишилися у Львові... майже до кінця жовтня. Весь цей час я активно працював, щодня малював з натури не менше п'яти годин і створив майже 100 картин. Взяв участь у колективній виставці “Коли гримлять гармати — музи не мовчать”, на якій були представлені роботи художників з Харкова, Дніпра, Кривого Рогу, Києва та інших міст України. Виставка відбулася у Львівській галереї “Мадам Пальмграм”.

Потім Сергій Комісаров організував міжнародний проект “Повертайся живим”, на якому я представив плакати на воєнну тематику, створені в березні: “Катюзі по заслугі”, “Прострілений бюст Тараса Шевченка”, “Бородянка”, решта робіт присвячені Львову. Виконані вони пастел-

лю, китайською тушшю та олівцем.

Львів — місто з надзвичайно цікавою архітектурою. Я намагався відобразити на полотнах усі визначні місця і щодня робив для себе якісь відкриття.

Починається виставка з картини “Вірменський дворик”. Найдавніша церква, що збереглася у Львові, саме вірменська. І кожен, хто приїздить до міста, хоче побачити цю церкву. На іншій картині — площа Свободи з пам'ятником Тарасу Шевченку. Це одна з перших моїх львівських робіт.

Далі — серія монастирів, серед яких монастир Марії. А ще типовий львівський дворик.

На одному з полотен зобразив майстерню Олекси Новаківського, де тепер його музей. А ще музей Михайла Грушевського. Поряд — львівський собор Андрія Первозванного на Соборній площі. Ще одне визначне місце — вулиця генерала Чупринки. Також я намалював будинок, у якому знаходиться органний зал.

Монастир святого Онуфрія цікавий тим, що тут був надрукований “Апостол” Івана Федорова. У цьому монастирі я познайомився з ченцями і священниками, мав цікаве спілкування.

На вулиці Івана Труша я малював не лише майстерню художника, ім'ям якого названа вулиця, а й цікавий будиночок поруч.

Серед інших знакових місць Львова відобразив на картинах Львівський університет імені Івана Франка і парк навколо нього, костел поблизу залізничного вокзалу, собор Марії Магдалини, а також знаменитий собор Святого Юра.

Загалом представив на виставці 38 робіт, присвячених місту Лева. Раніше я тут ніколи не бував більше десяти днів. А понад пів року, прове-

дені у Львові, вважаю одним із найпродуктивніших періодів своєї творчості.

За цей час я встиг побувати у Польщі. Кілька своїх робіт присвятив Варшаві, вони експонувалися на першому поверсі музею.

Влітку мені зателефонував директор Музею-майстерні Івана Кавалерідзе Олександр Юнін і запропонував назвати нову виставку так, як я називаю всі свої роботи, створені під час війни, — “Уклінна подяка ЗСУ”.

На відкриття виставки я запросив колег, друзів. Відбулося творче спілкування. Багато хто після перегляду картин говорив, що немов побував у Львові.

За час Великої війни я взяв участь у двох благодійних аукціонах, що відбулися у Вашингтоні. Виручені від продажу картин

кошти пішли на лікування постраждалих від вибуху у Краматорську. Зараз готуюсь до участі у ще двох аукціонах. 15 моїх робіт будуть представлені на аукціоні в Массачусетсі і 17 — у Марселі. Зароблені кошти підуть Збройним Силам України.

Аналогічно зі Львовом маю плани створити серію картин “Київ — місто краси”. Можливо, це буде якимось іншим українським містом чи закордонне. Планую поїздку до Варни (Болгарія). Можливо, й там щось намалюю. Адже кожне місто має свою красу й колорит.

Ще раз хочу уклінно подякувати ЗСУ. Точно знаємо, що буде наша Перемога. Тільки хотілося, аби цей день настав якомога швидше. Намагаюся допомагати цьому своєю творчістю.

Місце дії вистави? невелике словацьке місто, окуповане нацистськими військами. Час дії? одна з листопадових ночей 1944 року, після придушення Словацького національного повстання.

Десятьох городян-заручників кидають до занедбаного кінотеатру. Вони різні за своїм соціальним статусом, але мають дещо спільне? не дотримались комендантської години, згідно з якою забороняється пересуватися містом після сьомої вечора. Вони ще не знають, що в місті було скоєно замах на особистого охоронця коменданта і що для них це матиме невтішні наслідки. Під загрозами та небезпеками вони будуть вимушені діяти за інстинктом самозбереження.

Вочевидь, відомий словацький публіцист і драматург Іван Буковчан знав, що відчувають, про що думають, що обговорюють люди в окупованих містах. Про що мріють Фанка та Ондрей, які найважливіші слова вони прагнуть сказати одне одному, “перш ніж проспівает півень”.

— Задум цієї постановки виник ще до початку повномасштабної війни з Росією, — згадує режисер-постановник вистави “Свої” **Олександр СТЕПАНЦОВ**. — У лютому ми з художнім керівником нашого театру Михайлом Резніковичем зробили розподіл акторів. А коли почалася війна, то виникали думки, чи варто продовжувати роботу над цим проектом. Але я не знайшов іншої п'єси, яка була б так суголосна сьогоденню, як твір Буковчана. Текст надзвичайно цікавий і актуальний.

У квітні директор-розпорядник театру Кирило Кашліков запитав: “А що в тебе з виставою?” Відповів, що поки маємо лише розподіл акторів. “Тоді починайте працювати”, — сказав Кирило Григорович, і наприкінці квітня

Завжди залишатися людиною

На новій сцені Національного академічного драматичного театру імені Лесі Українки відбулася прем'єра вистави “Свої” за п'єсою Івана Буковчана “Перш ніж проспівает півень”.

ми приступили до роботи.

Про цю п'єсу я дізнався ще під час навчання саме від Михайла Резніковича. Потім мені до рук потрапив текст, і я відразу зрозумів, що хочу поставити цю виставу. Трохи раніше у мене була прем'єра італійської комедії “Святе сімейство”. Потім виникло запитання: а яка наступна? Порадився з М. Резніковичем про варіанти, і обоє зійшлися, що п'єса Буковчана найкраще підходить і для мене, і для театру.

До повномасштабної війни з Росією у п'єсі мене найбільше цікавили питання, як залишатися собою в екстремальних ситуаціях, як чинити по совісті. Але війна внесла багато нових сенсів. Я навмисне змінив назву п'єси на “Свої”, бо війна йде не лише на лінії зіткнення з ворогом. Війна проходить через серце кожного українця і українки. Як на мене, що більше буде у нас “своїх”, то краще для нашої країни. У людей можуть бути різні погляди, батьки думають так, а діти — інакше. Але при цьому важливо залишатися своїми. Вистава саме про нас, українців, а не якихось абстрактних людей.

З самого початку я зрозумів, що ставитиму виставу українською мовою, хоча тоді театр ще був російськомовним. Україн-

ський переклад, який потрапив до рук, виявився значно досконалішим, ніж російський.

Принадно хотів би згадати лінгвіста Сергія Савіна, який стежить за рівнем перекладів вистав українською мовою в нашому театрі. Він дуже обізнана людина. Допоміг зробити так, аби цей переклад був ще точнішим. Як я вже згадав, наші актори раніше гралі російською. Але багато хто з них сьогодні переходить на спілкування українською в побуті, у соціальних мережах. Дехто займається дубляжем. Під час репетицій ми також спілкувалися українською. Тож із мовою у нас проблем не виникало.

Працювати над виставою почали вже під час війни. Звісно, це не могло не позначитися на репе-

тиційному процесі. Особливо страшно було в перші місяці. Але вистава стала для виконавців своєрідним рятівним острівцем. А найголовніше, що привносили актори у виставу, — це розуміння сьогодення. Разом намагалися зрозуміти, як розвивається кожна сцена. Я пропонував певний напрямок, артисти або приймали його, або пропонували щось своє. Розумів, що акторське рішення інколи може бути кращим, ніж режисерське. Проте в цілому ми працювали в одному напрямку.

Вистава вийшла ансамблевою. У п'єсі є чотири русійні персонажі, а всі інші приймають одну зі сторін. Але я не можу когось виділити. Звісно, хтось працює глибше, у когось більший досвід роботи. Проте кожен привносить

у виставу щось своє. Важливо, що ніхто з них “не тягнув на себе ковдру”.

Відбулася прем'єра, і лише потім починається справжня робота над виставою. Думаю, кожен із виконавців буде рости, а сама вистава вдосконалюватиметься.

Коли я починав роботу над постановкою, то передивився світліни попередніх вистав, зіграних за цією п'єсою. У виставі одного зі словацьких театрів дію перенесено в бійню худоби, в іншій — це підвал, як і прописано в п'єсі. Мене це не влаштовувало. Разом із нашим сценографом Оленою Дробною ми вирішили використати театральні сидіння. Приблизно на таких сидять і глядачі, що певним чином зближує їх із акторами. До того ж така сценографія показує, що персонажі перебувають в одному просторі.

Костюми художника Костянтина Кравця, який працює переважно в кіно. З ним легко працювати завдяки відчуттю стилю, часу й кожного персонажа. Він не просто одягає людей за епохою: одяг має відповідати внутрішньому світу героя. Костянтин також допоміг у сценографії і зі світлом.

У лютому ми плануємо поновити італійську комедію “Святе сімейство”. Потрібно адаптувати під виставу український переклад. Вважаю цю постановку потрібною сьогоденньому глядачеві.

Хотілося б поставити нову виставу вже на основній сцені театру. Велика сцена — це інший простір, інші погляди, інша кількість глядачів. Це вже інша робота з артистами, інший досвід. Якщо складуться зорі, то зможу втілити цей задум у цьому театральному сезоні.

Фото із сайту театру

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

“Неквалпа чумацька валка наповнила вечір такими ключовими послами мудрості, сутності, справжнього свята, що працюватиме він на Україну”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка

“Не вмирайте, чумаки!”

Побажав хлопцям Василь Герасимович Триліс. Сказав і широкі, і з іронією, як уміє лише він. І раптом стало страшно. Ні-ні, живіть, “Чумаки”! Бо хто ми без вашої пісні? Для нас — це сіль, щоб життя не було пісним. Для України — це збройна сила в умовах Великої війни! Ви — наше буття! Вже 30 років з вами і “чорна хмара наступає”, і “чумаки воза завертає”, і “гай, гай, зелен розмай”, і “річка Дунай”, і “не стелиться хрещатий барвінок”, і “стає зоря над Почаєвом”. 30 років ви ходите за Трилісовою валкою, а ми — за вами. Як побачимо чумацьке багаття — кидаємо все на світі і біжимо на цей чистий вогонь. Він зігріває, опритомнює, дає силу і мудрість.

Василь Герасимович вважає, що народна пісня — це національне Святе писмо. І ніхто йому ще не зміг заперечити. Та й не наважиться. Бо у народного чумака України аргументи “залізни”. Тому краще — слухати і вчитися “як треба”. А щоб опанувати правду народної пісні, знаєте, скільки пудів солі доведеться з’їсти? Якщо навіть по одному пуду в рік, то за 30 літ з’їли “Чумаки” майже півтонни! Недарма москвичі кажуть, що сіль у київських магазинах пропала. То її “Чумаки” їдять! Ради української народної пісні вони ще тонну готові з’їсти. Не страшно. Навезуть з нашого Криму, будьте певні! А з тою сіллю скільки пісень назбирало по крупиці? Десь з пів тисячі. А скільки людей перейшло через гурт? Дві-три сотні! І полягло хлопців немало, слава і світла наша пам’ять чумацькій чоті!

1993 року народний чоловічий хор “Чумаки” виборов I місце серед чоловічих хорів України на пісенному конкурсі імені Миколи Леонтовича. Для Триліса досі загадка, як вижив цей гурт, який “не обіцяв нічого доброго”. Як він сам наблизився до того чумацького багаття — теж таїна. А може, воно й добре, що є на світі ці нерозгадані загадки буття? Бо в

простеньких піснях все зрозуміло. А чумацькі — глибокий зорний колодязь, з яким ми повноцінні, багаті і просто — Україна!

Якби українська народна пісня співала сама себе, то співала б саме так, як гурт “Рідна пісня”. Співала б, як чумацькі сестри — Оксана Гордієць, Валентина Орел, Катерина Левенко — три прекрасноголосі, шляхетні, вродливі жінки. Вони в усьому справжні. Бо ж хто вчитель? “Дівчата, не викаблучуйтеся”, — сказав один раз у житті Василь Герасимович. І, може, й не до них звертався. Але ця настанова на все життя. “Дівчата — ах, які ж ви молодці! Ох, і молодці! Ах, звучите!” І ця похвала від художнього керівника гріє, як чумацьке багаття. Заслужили! Жіночий народний гурт “Рідна пісня”, лауреат літературно-мистецької премії імені

Григорія Сковороди, лауреат пісенного конкурсу імені Порфирія Демущького — об’їхав з піснями лише пів світу. А хоче об’їхати весь! Дай, Боже. А тим часом дівчата сердечно привітали братів-чумаків, подякували за дружбу, чумакування, подарували розкішні народні пісні — виконували разом з чумаком Володимиром Самайдою — і заспівали “Многая літа!”

Триліс не старіє! Він вважає, що після 85-ти життя прещикає і прекрасне. Він саджає у себе на садибі дуби і хоче подивитися, чи родитимуть вони жолудів у свої сто років. Знає Василь Герасимович ще одну мудрість: народний чумаки України має гідно передати традицію головування, що він і продемонстрував. Церемонія передачі влади була безкровною і просто зворушливою! “Повірте,

без жодного жалю передаю цю булаву і чумацький батіг випускнику Київської музичної академії Оресту Шинкаруку”, — широко сказав Василь Герасимович. От би цей приклад нашим очільникам, для яких посада — кінець світу!

На щастя, чумацька пісня в неволі не звучить. Вона твориться не з примусу, а з потреби співати! І ювілейний вечір, присвячений 30-літтю народного чоловічого хору “Чумаки”, став насущною потребою — співати. А нам — слухати. І дякувати за цей Божий бонус! Слухали Героя України, народного артиста Анатолія Паламаренка. Здається, що “Ярма-рок” Остап Вишня написав саме для Анатолія Несторовича. Ну хто ще прочитає так, як цей лицар слова! Слухали чумацькі одкровення і дотепні жарти.

А час летів, як несамовитий

вітер! І так ми його заощаджували, що й зайвого слова не сказали, куплета зайвого не проспівали. Чумаки з часом не змалішали, а працювали на випередження! Неквалпа чумацька валка наповнила вечір такими ключовими послами мудрості, сутності, справжнього свята, що й завтра, і післязавтра працюватиме він на Україну. Просто потрібна критична маса людей, які зрозуміють, що “мир силою не втримаєш, його можна досягти тільки порозумінням!” І чумацька пісня тут — і медіаторка, і миротвориця, і воїн!

Ради неї перелетів океан Святослав Стус, соліст гурту, один з найперших його співаків, який давно мешкає у США. Він знову відчув себе в рідному чумацькому колі своїм, ніби й не відходив від багаття. І заспівав, як колись — прекрасно і натхненно! Одержимі люди!

Ради свята напекла смачних пиріжків з капустою письменниця Тетяна Лемешко, дружина вірного чумака Сергія Лакизи (за сумісництвом доктора хімічних наук) і присмачила їх поетичними рядками. Привітав “Чумаків” Василь Іванович Кушерець, голова правління Товариства “Знання”, яке реально підтримує гурт. А скільки б хлопці могли наспівати, якби таких шедрих людей було більше!

Я б мала спитати пана Василя, чи всі свої статки, нажиті за гонорари, він задекларував. Знаю, що він скаже: “Пані Галю, ми співаємо не за гроші, не за славу. Ми співаємо, бо не можемо не співати!”

Для цих людей пісня визначає сенс і якість життя. Це простір їхньої Свободи. Це їхня і наша Україна. І безсмертя.

(Цей теплий допис — про ювілейний концерт “Чумаків” кількарічної давності. А згадали ми його, щоб привітати Василя Герасимовича з дивовижною книжкою “Пісні над Тікичем” і побажати січневому іменинникові багато літ — у доброму здоров’ї, з пісню і мудрим ловом про пісню. Співайте, “Чумаки”!)
Світлина Олександри Гордієць

Жіночий гурт “Рідна пісня”, Володимир Самайда і Василь Триліс

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подасмо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Сенс Банк”, р/р UA 30300346000002600 2016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулася:

1. Кравченко Галина Семенівна — 1000 грн.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.